Oikeustapauskokoelma

UNIONIN YLEISEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

16 päivänä syyskuuta 2013 *

Kilpailu — Kartellit tai muut yhteistoimintajärjestelyt — Kylpyhuonekalusteiden markkinat Belgiassa, Saksassa, Ranskassa, Italiassa, Alankomaissa ja Itävallassa — Päätös, jossa todetaan SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan rikkominen — Hinnankorotusten koordinointi ja arkaluonteisten liiketaloudellisten tietojen vaihto — Kilpailun vääristyminen — Näyttö — Sakon määrän laskenta — Yhteistyö hallinnollisessa menettelyssä — Vuoden 2002 yhteistyötiedonanto — Sakkoimmuniteetti — Sakon määrän alentaminen — Merkittävä lisäarvo — Sakkojen määrän laskennasta annetut vuoden 2006 suuntaviivat — Taannehtivuuskiellon periaate

Asiassa T-380/10,

Wabco Europe, kotipaikka Bryssel (Belgia),

Wabco Austria GesmbH, kotipaikka Wien (Itävalta),

Trane Inc., kotipaikka Piscataway, New Jersey (Yhdysvallat),

Ideal Standard Italia Srl, kotipaikka Milano (Italia), ja

Ideal Standard GmbH, kotipaikka Bonn (Saksa),

edustajinaan asianajajat S. Völcker, F. Louis, A. Israel ja N. Niejahr, solicitor C. O'Daly, solicitor E. Batchelor ja barrister F. Carlin,

kantajina,

vastaan

Euroopan komissio, asiamiehinään F. Castillo de la Torre, F. Ronkes Agerbeek ja G. Koleva,

vastaajana,

jossa on kyse SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan soveltamismenettelystä 23.6.2010 tehdyn komission päätöksen K(2010) 4185 lopullinen (asia COMP/39092 – Kylpyhuonekalusteet) kumoamisvaatimuksesta kantajia koskevilta osin ja kantajille määrätyn sakon alentamisvaatimuksesta

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja I. Pelikánová sekä tuomarit K. Jürimäe (esittelevä tuomari) ja M. van der Woude,

kirjaaja: hallintovirkamies S. Spyropoulos,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 27.3.2012 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Asian tausta

1 SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan soveltamismenettelystä 23.6.2010 tehdyllä komission päätöksellä K(2010) 4185 lopullinen (asia COMP/39092 – Kylpyhuonekalusteet) (jäljempänä riidanalainen päätös) Euroopan komissio totesi, että SEUT 101 artiklan 1 kohtaa ja Euroopan talousalueesta (ETA) tehdyn sopimuksen 53 artiklaa oli rikottu kylpyhuonekalusteiden alalla. Komission mukaan tämä rikkominen, johon osallistui 17 yritystä, tapahtui eri ajanjaksoina 16.10.1992 ja 9.11.2004 välisenä aikana kilpailua rajoittavien sopimusten tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuuden muodossa Belgian, Saksan, Ranskan, Italian, Alankomaiden ja Itävallan alueella (riidanalaisen päätöksen toinen ja kolmas perustelukappale ja 1 artikla).

2 Tarkemmin ottaen komissio totesi riidanalaisessa päätöksessä, että todettu rikkominen koostui ensinnäkin siitä, että kyseiset kylpyhuonekalusteiden valmistajat koordinoivat vuotuisia hinnankorotuksia ja muita hinnoittelutekijöitä kansallisten ammatillisten järjestöjen säännöllisten kokousten yhteydessä, toiseksi hintojen vahvistamisesta tai koordinoimisesta raaka-aineiden hintojen korotusten, euron käyttöönoton tai tietullien käyttöönoton kaltaisten erityisten tapahtumien yhteydessä ja kolmanneksi luottamuksellisten liiketaloudellisten tietojen paljastamisesta ja vaihtamisesta (riidanalaisen päätöksen 152–163 perustelukappale). Lisäksi komissio totesi, että hintojen vahvistaminen kylpyhuonekalusteiden alalla seurasi vuosittaista sykliä. Tässä yhteydessä valmistajat vahvistivat hinnastot, jotka olivat voimassa yleensä vuoden ajan ja joihin liikesuhteet tukkuliikkeiden kanssa perustuivat (riidanalaisen päätöksen 152–163 perustelukappale).

3 Riidanalaisen päätöksen kohteena olevat tuotteet ovat kylpyhuonekalusteita, jotka kuuluvat johonkin seuraavasta kolmesta tuotteiden alaryhmästä: hanat, suihkuseinät oheistarvikkeineen sekä keraamiset tuotteet (jäljempänä kolme tuotteiden alaryhmää) (riidanalaisen päätöksen viides ja kuudes perustelukappale).

4 American Standard Inc., josta tuli Trane Inc. heinäkuussa 2007, on amerikkalainen konserni, joka valmistaa ja myy keraamisia tuotteita ja hanoja tavaramerkillä Ideal Standard. Tämän konsernin tämän alan Euroopan toiminnan otti 29.10.2001 lähtien vastuulleen American Standard Europe BVBA, josta vuonna 2007 tuli Wabco Europe. Tällä konsernilla oli täysi määräysvalta Euroopan unionin kuudessa jäsenvaltiossa toimivissa tytäryhtiöissä eli ensinnäkin Ideal Standard GmbH:ssa ja Ideal-Standard Produktions-GmbH:ssa Saksassa, toiseksi Ideal Standard SAS:ssa Ranskassa, kolmanneksi Ideal Standard Italia Srl:ssa Italiassa, neljänneksi vuodesta 2001 lähtien Metaalwarenfabriek Venlo BV:ssa, josta vuonna 2005 tuli Ideal Standard Nederland BV Europe, Alankomaissa, viidenneksi Wabco Austria GesmbH:ssa, joka myytiin Ideal Standard GmbH:lle vuonna 2007, Itävallassa ja kuudenneksi viimeksi mainitun tytäryhtiössä Belgiassa (riidanalaisen päätöksen 21–26 ja 1043–1049 perustelukappale).

5 Wabco Europea, Wabco Austriaa, Tranea, Ideal Standard Italiaa ja Ideal Standardia kutsutaan jäljempänä yhdessä kantajiksi.

6 Masco Corp. ja sen tytäryhtiöt, joiden joukossa ovat hanoja valmistava Hansgrohe AG ja suihkuseiniä valmistava Hüppe GmbH ilmoittivat 15.7.2004 komissiolle kartellista kylpyhuonekalusteiden alalla ja pyysivät sakkoimmuniteettia sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetun komission tiedonannon (EYVL 2002, C 45, s. 3; jäljempänä vuoden 2002 yhteistyötiedonanto) nojalla tai, ellei sitä myönnetä, sakkojen määrän alentamista. Komissio teki

2.3.2005 ehdollisen päätöksen sakkoimmuniteetin myöntämisestä Mascolle vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan a alakohdan ja 15 kohdan mukaisesti (riidanalaisen päätöksen 126–128 perustelukappale).

7 Komissio toteutti 9. ja 10.11.2004 perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1) 20 artiklan 4 kohdan mukaisia yllätystarkastuksia useiden kylpyhuonekalusteiden alalla toimivien yhtiöiden ja kansallisten ammatillisten yhdistysten tiloissa (riidanalaisen päätöksen 129 perustelukappale).

8 Grohe Beteiligungs GmbH ja sen tytäryhtiöt (jäljempänä Grohe) sekä kantajat pyysivät 15. ja 19.11.2004 sakkoimmuniteettia vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla tai, ellei sitä myönnetä, sakkojen määrän alentamista (riidanalaisen päätöksen 131 ja 132 perustelukappale).

9 Komissio osoitti 15.11.2005 ja 16.5.2006 välisenä aikana asetuksen N:o 1/2003 18 artiklan mukaisia tietojensaantipyyntöjä useille kylpyhuonekalusteiden alalla toimiville yhtiöille ja yhdistyksille, myös kantajille (riidanalaisen päätöksen 133 perustelukappale).

10 Roca SARL sekä Hansa Metallwerke AG ja sen tytäryhtiö pyysivät 17. ja 19.1.2006 sakkoimmuniteettia vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla tai, ellei sitä myönnetä, sakkojen määrän alentamista. Aloys Dornbracht GmbH & Co KG Armaturenfabrik (jäljempänä Dornbracht) pyysi 20.1.2006 sakkoimmuniteettia tai, ellei sitä myönnetä, sakkojen määrän alentamista.

11 Komissio antoi 26.3.2007 väitetiedoksiannon, jonka se antoi tiedoksi kantajille (riidanalaisen päätöksen 139 perustelukappale).

12 Istunto, johon kantajat osallistuivat, pidettiin 12. ja 14.11.2007 välisenä aikana (riidanalaisen päätöksen 143 perustelukappale).

13 Komissio lähetti 9.7.2009 tietyille yrityksille, myös kantajille, tosiseikkoja kuvailevan kirjeen ja kiinnitti niiden huomiota tiettyihin todisteisiin, joihin komissio aikoi tukeutua tehdessään lopullista päätöstä (riidanalaisen päätöksen 147 ja 148 perustelukappale).

14 Komissio esitti 19.6.2009 ja 8.3.2010 välisenä aikana lisää asetuksen N:o 1/2003 18 artiklan mukaisia tietojensaantipyyntöjä useille yhtiöille, myös kantajille (riidanalaisen päätöksen 149–151 perustelukappale).

15 Komissio teki riidanalaisen päätöksen 23.6.2010.

16 Riidanalaisessa päätöksessä komissio totesi ensimmäiseksi, että edellä 2 kohdassa kuvatut käytännöt kuuluivat kokonaissuunnitelmaan, jolla pyrittiin rajoittamaan kilpailua kyseisen päätöksen adressaattien välillä ja joka merkitsi ominaisuuksiltaan yhtenä kokonaisuutena pidettävää jatkettua kilpailusääntöjen rikkomista, jonka soveltamisala kattoi edellä 3 kohdassa mainitut kolme tuotteiden alaryhmää ja Belgian, Saksan, Ranskan, Italian, Alankomaiden ja Itävallan alueen (riidanalaisen päätöksen 778 ja 793 perustelukappale) (jäljempänä rikkominen). Tältä osin komissio korosti erityisesti sitä, että kyseiset käytännöt olivat sellaisen toistuvan mallin mukaisia, joka osoittautui samaksi komission tutkinnan kattamissa kuudessa jäsenvaltiossa (riidanalaisen päätöksen 778 ja 793 perustelukappale). Komissio paljasti myös kaikki kolme tuotteiden alaryhmää kattavien kansallisten ammatillisten järjestöjen, joita se kutsui ”koordinointielimiksi”, sellaisten kansallisten ammatillisten järjestöjen, joiden jäsenten toiminta liittyi vähintään kahteen näistä kolmesta tuotteiden alaryhmästä ja joita se kutsui ”monituoteyhdistyksiksi”, sekä sellaisten erikoistuneiden yhdistysten olemassaolon, joiden jäsenten toiminta liittyi yhteen näistä kolmesta tuotteiden alaryhmästä (riidanalaisen päätöksen

796 ja 798 perustelukappale). Lopuksi komissio totesi sellaisten yritysten ydinryhmän olemassaolon, jotka olivat osallistuneet kartelliin eri jäsenvaltioissa koordinointielinten ja monituoteyhdistysten puitteissa (riidanalaisen päätöksen 796 ja 797 perustelukappale).

17 Komissio katsoi kantajien osallistuneen keraamisia tuotteita ja hanoja koskeviin kilpailusääntöjen rikkomisiin eri ajanjaksoina 15.3.1993 ja 9.11.2004 välisenä aikana Belgiassa, Saksassa, Ranskassa, Italiassa ja Itävallassa. Sen sijaan komissio toteaa, ettei niiden voida katsoa olevan vastuussa Alankomaissa toteutetusta rikkomisesta, koska rikkominen oli loppunut tällä alueella vuonna 1999 ennen kuin ne hankkivat vuonna 2001 siihen osallistuneen tytäryhtiön. Komissio toteaa, että kantajat osallistuivat yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, koska ne saattoivat kohtuudella ennakoida, että kilpailua rajoittavaa toimintaa oli harjoitettu ennen vuotta 2001 (riidanalaisen päätöksen 853–856 perustelukappale).

18 Toiseksi kullekin yritykselle määrättävän sakon määrän vahvistamiseksi komissio tukeutui asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta annettuihin suuntaviivoihin (EUVL 2006, C 210, s. 2; jäljempänä vuoden 2006 suuntaviivat) (riidanalaisen päätöksen 1184 perustelukappale).

19 Riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa komissio luettelee yritykset, joiden se toteaa syyllistyneen SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan rikkomiseen 1.1.1994 alkaen, koska ne ovat osallistuneet kartelliin kylpyhuonekalusteiden alalla Belgiassa, Saksassa, Ranskassa, Italiassa, Alankomaissa ja Itävallassa eri ajanjaksoina 16.10.1992 ja 9.11.2004 välisenä aikana.

20 Kantajien osalta riidanalaisen päätöksen 1 artiklan 1 kohdan 3–5 alakohdassa todetaan seuraavaa:

”Seuraavat yritykset ovat rikkoneet [SEUT] 101 artiklaa ja 1.1.1994 lukien ETA-sopimuksen 53 artiklaa osallistumalla mainittuina ajanjaksoina jatkettuun sopimukseen tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin kylpyhuonekalusteiden alalla Saksan, Itävallan, Italian, Ranskan, Belgian ja Alankomaiden alueella:

– –

3. Trane – – 15.3.1993 ja 9.11.2004 välisen ajan.

4. W[abco] Europe – – 29.10.2001 ja 9.11.2004 välisen ajan ja W[abco] Austria – – 21.7.1994 ja 9.11.2004 välisen ajan. Ideal Standard – – 19.3.2003 ja 9.11.2004 välisen ajan, Ideal Standard Produktions – – 30.10.2001 ja 9.11.2004 välisen ajan, Ideal Standard [SAS] 10.12.2002 ja 9.11.2004 välisen ajan, Ideal Standard Italia – – 15.3.1993 ja 9.11.2004 välisen ajan.

4. Ideal Standard Nederland – – 30.11.1994 ja 31.12.1999 välisen ajan.”

21 Riidanalaisen päätöksen 2 artiklassa komissio määrää sakkoja kyseessä oleville yrityksille. Suurin sakko on kantajille määrätty sakko, jonka määrä on 326 091 196 euroa. Kantajien osalta kyseisen päätöksen 2 artiklan 3 kohdassa todetaan seuraavaa:

”1 artiklassa tarkoitetusta rikkomisesta määrätään seuraavat sakot:

a) 259 066 294 euroa Tranelle – –

b) 44 995 552 euroa – – yhteisvastuullisesti W[abco] Europelle – – ja Tranelle – –

c) 1 519 000 euroa – – yhteisvastuullisesti W[abco] Austrialle – – , W[abco] Europelle – – ja Tranelle – –

d) 0 euroa – – yhteisvastuullisesti Ideal Standard [SAS:lle], W[abco] Europelle – – ja Tranelle – –

e) 12 323 430 euroa – – yhteisvastuullisesti Ideal Standard Italialle – – , W[abco] Europelle – – ja Tranelle – –

f) 5 575 920 euroa – – yhteisvastuullisesti Ideal Standardille – – , W[abco] Europelle – – ja Tranelle – –

g) 0 euroa – – yhteisvastuullisesti Ideal Standard Produktionsille – – , W[abco] Europelle – – ja Tranelle – –

h) 2 611 000 euroa – – yhteisvastuullisesti W[abco] Austrialle – – ja Tranelle – –

i) 0 euroa Ideal Standard Nederlandille – –”

Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset

22 Kantajat nostivat nyt käsiteltävänä olevan kanteen unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 8.9.2010 rekisteröidyllä kannekirjelmällä. Kantajat pyysivät unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon samana päivänä toimittamallaan erillisellä kirjelmällä, että asia käsiteltäisiin nopeutetussa menettelyssä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 76 a artiklan mukaisesti.

23 Unionin yleinen tuomioistuin (neljäs jaosto) hyväksyi 19.10.2010 tekemällään päätöksellä hakemuksen siitä, että asia ratkaistaan nopeutetussa menettelyssä työjärjestyksen 76 a artiklan mukaisesti.

24 Unionin yleinen tuomioistuin (neljäs jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn, ja se esitti työjärjestyksensä 64 artiklassa määrättyjen prosessinjohtotoimien puitteissa kirjallisia kysymyksiä asianosaisille. Nämä vastasivat kysymyksiin määräajassa.

25 Asianosaisten lausumat ja vastaukset unionin yleisen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin kuultiin 27.3.2012 pidetyssä istunnossa.

26 Kantajat vaativat, että unionin yleinen tuomioistuin

— kumoaa riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 3 kohdan osittain sikäli kuin niille on määrätty sakkoja ja tarvittaessa kumoaa kyseisen päätöksen 1 artiklan 1 kohdan 3 ja 4 alakohdan

— alentaa niille määrätyn sakon määrää

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

27 Komissio vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

— hylkää tämän kanteen

— velvoittaa kantajat korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudellinen arviointi

28 Aluksi on huomautettava, että Euroopan unionin tuomioistuimen tuomioistuinvalvonta, joka kohdistuu komission päätöksiin, joissa määrätään seuraamuksia kilpailuoikeuden rikkomisista, perustuu laillisuusvalvontaan, josta määrätään SEUT 263 artiklassa ja jota täydentää pyydettäessä täysi harkintavalta, joka on annettu unionin tuomioistuimille asetuksen N:o 1/2003 31 artiklalla SEUT 261 artiklan mukaisesti (ks. vastaavasti asia C-386/10 P, Chalkor v. komissio, tuomio 8.12.2011, Kok., s. I-13085, 53, 63 ja 64 kohta). Tämän harkintavallan nojalla unionin yleinen tuomioistuin voi paitsi pelkästään tutkia seuraamuksen laillisuuden myös korvata komission arvioinnin omallaan ja siten mahdollisesti poistaa määrätyn sakon tai uhkasakon taikka alentaa tai korottaa sen määrää (ks. asia C-272/09 P, KME ym. v. komissio, tuomio 8.12.2011, Kok. s. I-12789, 103 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen; ks. vastaavasti asia T-11/06, Romana Tabacchi v. komissio, tuomio 5.10.2011, Kok., s. II-6681, 265 kohta).

29 Edeltävässä kohdassa mainitun oikeuskäytännön valossa on tutkittava ensimmäiseksi riidanalaisen päätöksen laillisuusvalvonnan puitteissa kantajien vaatimukset, joissa vaaditaan riidanalaisen päätöksen 1 ja 2 artiklan kumoamista siltä osin kuin ne koskevat kantajia, ja toiseksi niiden vaatimukset, joissa vaaditaan, että unionin yleinen tuomioistuin käyttää täyttä harkintavaltaansa alentaakseen komission niille määräämien sakkojen määrää.

A *Ensisijaiset vaatimukset, joissa vaaditaan riidanalaisen päätöksen osittaista kumoamista*

30 Kumoamiskanteensa tueksi kantajat vetoavat neljään kanneperusteeseen. Ensimmäinen kanneperuste koskee sakkojen laskennassa tehtyä virhettä, joka johtuu niiden Italiassa toteuttaman keraamisten tuotteiden myynnin arvon huomioon ottamisesta. Toisen kanneperusteen mukaan komissio ei sakon määrään laskiessaan ottanut huomioon sitä, että se myönsi niille vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan viimeisen virkkeen nojalla osittaisen sakkoimmuniteetin Belgiassa ja Ranskassa toteutettujen rikkomisten osalta. Kolmannen kanneperusteen mukaan komission olisi pitänyt katsoa niiden toimittaneen vuoden 2002 yhteistyötiedonannossa tarkoitetulla tavalla ensimmäisinä todisteita, joilla on merkittävää lisäarvoa, siten, että niiden sakkoa olisi pitänyt alentaa 50 prosentilla eikä 30 prosentilla. Neljännessä kanneperusteessa kantajat väittävät komission loukanneen taannehtivuuskiellon periaatetta soveltamalla nyt käsiteltävän asian tosiseikkoihin vuoden 2006 suuntaviivoja.

1. *Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee sakkojen laskennassa tehtyä virhettä, joka johtuu kantajien Italiassa toteuttaman keraamisten tuotteiden myynnin arvon huomioon ottamisesta*

31 Kantajat väittävät lähinnä, ettei komissio ole osoittanut oikeudellisesti riittävällä tavalla kyseessä olevan rikkomisen olemassaoloa sikäli kuin se liittyy keraamisiin tuotteisiin, joita myytiin Italian markkinoilla 11 vuoden ja 7 kuukauden aikana eli 15.3.1993 ja 9.11.2004 välisenä aikana, eikä varsinkaan niiden osallistumista kyseiseen rikkomiseen. Tältä osin ne huomauttavat, että komissio sitoutui riidanalaisen päätöksen 1140 perustelukappaleessa laskemaan kullekin yritykselle määrätyn sakon määrän ainoastaan sen rikkomisen, johon se on syyllistynyt, ominaispiirteiden perusteella eli kyseessä olevan alueen ja tuotteiden alaryhmien ja sen perusteella, kuinka pitkään se todella osallistui kyseiseen rikkomiseen. Näin ollen niille määrätyn sakon kokonaismäärää pitäisi alentaa 75 prosentilla eli lähes 248 miljoonalla eurolla.

32 Komissio kiistää tämän väitteen.

33 Näin ollen on tutkittava, osoittiko komissio oikeudellisesti riittävällä tavalla kantajien osallistumisen rikkomiseen, joka liittyy Italian markkinoilla myytyihin keraamisiin tuotteisiin ja joka toteutettiin 15.3.1993 ja 9.11.2004 välisenä aikana.

a) Oikeuskäytäntö, joka liittyy SEUT 101 artiklan 1 kohdan rikkomisen olemassaoloon ja todistamiseen

34 Ensimmäiseksi kartellin olemassaolosta on muistutettava, että SEUT 101 artiklan 1 kohdan nojalla sisämarkkinoille soveltumattomia ja kiellettyjä ovat sellaiset yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua sisämarkkinoilla tai joista seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy sisämarkkinoilla.

35 SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun sopimuksen olemassaolon edellytykseksi riittää se, että kyseiset yritykset ovat ilmaisseet yhteisen tahtonsa toimia markkinoilla määrätyllä tavalla (asia T-7/89, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, Kok., s. II-1711, Kok. Ep. XI, s. II-79, 256 kohta ja asia T-9/99, HFB Holding ym. v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok., s. II-1487, 199 kohta).

36 SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimus voidaan katsoa tehdyksi, kun on olemassa yhteinen tahto rajoittaa kilpailua, vaikka tarkoitetun rajoittamisen yksityiskohdista vielä neuvotellaan (ks. vastaavasti edellä 85 kohdassa mainittu asia HFB Holding ym. v. komissio, 151–157 ja 206 kohta).

37 Yhdenmukaistetulla menettelytavalla tarkoitetaan sellaista yritysten välisen yhteensovittamisen muotoa, jolla korvataan tietoisesti kilpailun riskit yritysten välisellä käytännön yhteistyöllä, ilman että tehtäisiin varsinaista sopimusta (asia C-49/92 P, komissio v. Anic Partecipazioni, tuomio 8.7.1999, Kok., s. I-4125, 115 kohta ja asia C-199/92, Hüls v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok., s. I-4287, 158 kohta).

38 SEUT 101 artiklan 1 kohta on esteenä kaikelle sellaiselle taloudellisten toimijoiden väliselle suoralle tai välilliselle yhteydenpidolle, joka voi joko vaikuttaa jonkin tosiasiallisen tai mahdollisen kilpailijan markkinakäyttäytymiseen tai paljastaa tällaiselle kilpailijalle sen, kuinka on itse päätetty käyttäytyä tai aiotaan käyttäytyä markkinoilla, kun yhteydenpidon tarkoituksena tai vaikutuksena on kilpailun rajoittaminen (ks. vastaavasti edellä 37 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic Partecipazioni, tuomion 116 ja 117 kohta).

39 Tietojenvaihto on kilpailusääntöjen vastaista, jos se alentaa kyseessä olevien markkinoiden toimintaan liittyvän epävarmuuden astetta tai poistaa tämän epävarmuuden kokonaan ja tämän vuoksi rajoittaa yritysten välistä kilpailua (ks. vastaavasti asia C-194/99 P, Thyssen Stahl v. komissio, tuomio 2.10.2003, Kok., s. I-10821, 81 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

40 Arkaluonteisten tietojen paljastaminen poistaa kilpailijan tulevaa käyttäytymistä koskevan epävarmuuden ja vaikuttaa siten suoraan tai välillisesti tietojen saajan strategiaan (ks. vastaavasti asia C-238/05, Asnef-Equifax ja Administración del Estado, tuomio 23.11.2006, Kok., s. I-11125, 51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Jokaisen yrityksen on siis itsenäisesti määrättävä sisämarkkinoilla noudatettavaksi aikomastaan toimintalinjasta ja niistä sopimusehdoista, joita se aikoo tarjota asiakaskunnalleen (ks. edellä 39 kohdassa mainittu asia Thyssen Stahl v. komissio, tuomion 82 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

41 Vaikka tämä itsenäisyysvaatimus ei suljekaan pois yritysten oikeutta sopeutua tehokkaasti kilpailijoidensa todettuun tai odotettuun käyttäytymiseen, sen vastaista on kuitenkin ehdottomasti se, että tällaiset yritykset olisivat keskenään minkäänlaisessa suorassa tai epäsuorassa yhteydessä, jonka tarkoituksena tai vaikutuksena olisi sellaisten kilpailuolosuhteiden muodostuminen, jotka eivät vastaisi tavanomaisia olosuhteita kyseisillä markkinoilla, kun otetaan huomioon tarjottujen tuotteiden tai palveluiden luonne, yritysten merkittävyys ja lukumäärä sekä kyseisten markkinoiden laajuus (ks. edellä 39 kohdassa mainittu asia Thyssen Stahl v. komissio, tuomion 83 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

42 Toiseksi kun kyse on SEUT 101 artiklan 1 kohdan rikkomisen toteennäyttämisestä, on huomautettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan komission on esitettävä selvitys niistä kilpailusääntöjen rikkomisista, jotka se on katsonut tapahtuneeksi, ja oikeudellisesti riittävä näyttö kilpailusääntöjen

rikkomisen muodostavista seikoista (ks. vastaavasti asia C-185/95 P, Baustahlgewebe v. komissio, tuomio 17.12.1998, Kok., s. I-8417, 58 kohta ja edellä 37 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic Partecipazioni, tuomion 86 kohta).

43 Lisäksi komission päätöksestä, jolla tämä toteaa kilpailusääntöjen rikkomisen ja määrää sakkoja päätöksen adressaateille, nostetun kumoamiskanteen yhteydessä unionin tuomioistuimen on valvottava ainoastaan riidanalaisen toimen lainmukaisuutta eikä siis voi korvata komission arviointia omalla arvioinnillaan (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-67/00, T-68/00, T-71/00 ja T-78/00, JFE Engineering ym. v. komissio, tuomio 8.7.2004, Kok., s. II-2501, 174 kohta).

44 Tuomioistuimen, joka käsittelee kumoamiskannetta sellaisesta komission päätöksestä, jossa todetaan kilpailusääntöjen rikkominen ja määrätään päätöksen adressaateille sakkoa, on arvioitava, ovatko komission päätöksessään esittämät todisteet ja muut seikat riittäviä osoittamaan väitetyn rikkomisen (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-305/94-T-307/94, T-313/94-T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 20.4.1999, Kok., s. II-931, 891 kohta, ns. PVC II -tapaus).

45 Lisäksi tilanteessa, jossa esiintyy epätietoisuutta, tuomioistuimen on ratkaistava asia sen yrityksen hyväksi, jolle rikkomisen toteamista koskeva päätös on osoitettu (ks. vastaavasti asia 27/76, United Brands v. komissio, tuomio 14.2.1978, Kok., s. 207, Kok. Ep. IV, s. 9, 265 kohta). Tuomioistuin ei siis saa katsoa, että komissio on näyttänyt kyseisen rikkomisen toteen oikeudellisesti riittävällä tavalla, jos se on tästä vielä epätietoinen (ks. vastaavasti edellä 43 kohdassa mainittu asia JFE Engineering ym. v. komissio, tuomion 177 kohta).

46 Viimeksi mainitussa tilanteessa on nimittäin otettava huomioon syyttömyysolettama, sellaisena kuin se ilmenee erityisesti Nizzassa 7.12.2000 julistetun Euroopan unionin perusoikeuskirjan (EUVL 2010, C 83, s. 1) 47 artiklasta, jolle SEU 6 artiklan 1 kohdassa myönnetään sama oikeudellinen arvo kuin perussopimuksille (ks. vastaavasti asia C-214/10, KHS, tuomio 22.11.2011, Kok. s. I-11757, 37 kohta). Kun otetaan huomioon kyseisten rikkomisten luonne sekä niihin liittyvien seuraamusten luonne ja ankaruus, syyttömyysolettaman periaate soveltuu yrityksiä koskevien kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyviin menettelyihin, jotka voivat johtaa sakkojen tai uhkasakkojen määräämiseen (ks. vastaavasti asia C-199/92 P, Hüls v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok., s. I-4287, 149 ja 150 kohta, asia C-235/92 P, Montecatini v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok., s. I-4539, 175 ja 176 kohta sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen asiassa Öztürk 21.2.1984 antama tuomio, A-sarja nro 73, ja asiassa Lutz, 25.8.1987 antama tuomio, A-sarja, nro 123-A).

47 Komission on esitettävä täsmällistä ja yhdenmukaista näyttöä, jonka perusteella voidaan vakuuttua siitä, että rikkominen on tapahtunut (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ja C-125/85-C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö ym. v. komissio, tuomio 31.3.1993, Kok., s. I-1307, Kok. Ep. IX, s. 671, 127 kohta ja asia T-62/98, Volkswagen v. komissio, tuomio 6.7.2000, Kok., s. II-2707, 43 ja 72 kohta).

48 On kuitenkin korostettava, että kaikkien komission toimittamien todisteiden ei tarvitse välttämättä täyttää näitä edellytyksiä kaikkien rikkomisen osatekijöiden osalta. Riittää, että komission esittämät aihetodisteet kokonaisvaltaisesti tarkasteltuna täyttävät nämä edellytykset (ks. vastaavasti edellä 44 kohdassa mainittu PVC II-tapaus, tuomion 768–778 kohta, erityisesti 777 kohta, minkä merkityksen tämän kysymyksen osalta yhteisöjen tuomioistuin vahvisti muutoksenhaun perusteella yhdistetyissä asioissa C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P-C-252/99 P ja C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, 15.10.2002 antamassaan tuomiossa, Kok., s. I-8375, 513–523 kohta).

49 Lisäksi koska kilpailunvastaisten sopimusten kielto on yleisesti tunnettu, komissiota ei voida edellyttää toimittamaan asiakirjoja, jotka osoittavat nimenomaisesti kyseessä olevien toimijoiden yhteydenpidon. Niitä vaillinaisia ja hajanaisia asiakirjoja, jotka komissiolla on mahdollisesti käytettävissään, on kaikissa

tapauksissa voitava täydentää päättelyllä, jonka avulla voidaan muodostaa kuva asiassa merkityksellisistä seikoista. Kilpailunvastaisen menettelytavan tai sopimuksen olemassaolo on pääteltävä tietyistä yhteensattumista ja indisioista, jotka yhdessä tarkasteltuina voivat muun johdonmukaisen selityksen puuttuessa olla osoitus kilpailusääntöjen rikkomisesta (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomio 7.1.2004, Kok., s. I-123, 55–57 kohta ja yhdistetyt asiat T-44/02 OP, T-54/02 OP, T-56/02 OP, T-60/02 OP ja T-61/02 OP, Dresdner Bank ym. v. komissio, tuomio 27.9.2006, Kok., s. II-3567, 64 ja 65 kohta).

50 Todisteisiin, joilla voidaan näyttää toteen SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan rikkominen, sovelletaan unionin oikeudessa vapaan todistusharkinnan periaatetta (ks. vastaavasti asia T-50/00, Dalmine v. komissio, tuomio 8.7.2004, Kok., s. II-2395, 72 kohta).

51 On näin ollen todettava, että kirjallisten todisteiden puuttuminen on merkityksellistä ainoastaan, kun tehdään kokonaisarviota komission esittämien todisteiden näyttöarvosta. Pelkästään siitä ei kuitenkaan seuraa, että kyseinen yritys voisi kyseenalaistaa komission väitteet esittämällä vaihtoehtoisen selvityksen tosiseikoista. Tilanne on tällainen ainoastaan silloin, kun komission esittämien todisteiden perusteella ei voida todeta rikkomisen olemassaoloa yksiselitteisesti ja ilman tulkinnan tarvetta (ks. vastaavasti asia T-36/05, Coats Holdings ja Coats v. komissio, tuomio 12.9.2007, 74 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

52 Kun on kyse erilaisen näytön merkityksestä todisteena, ainoa merkityksellinen arviointiperuste esitettyjen todisteiden harkinnassa on niiden luotettavuus (edellä 50 kohdassa mainittu asia Dalmine v. komissio, tuomion 72 kohta).

53 Komission on näytettävä toteen myös rikkomisen kesto, koska se on seikka, joka kuuluu SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun rikkomisen käsitteeseen. Tässä yhteydessä sovelletaan edellä 40–50 kohdassa mainittuja periaatteita (ks. vastaavasti asia C-105/04 P, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied v. komissio, tuomio 21.9.2006, Kok., s. I-8725, 94–96 kohta). Lisäksi jos ei ole olemassa näyttöä, jolla rikkomisen kesto voidaan osoittaa suoraan, komission on esitettävä ainakin näyttöä, joka liittyy ajallisesti riittävän lähellä toisiaan oleviin tosiseikkoihin, joiden perusteella voidaan kohtuudella päätellä, että rikkominen on jatkunut keskeytyksettä tiettyjen kahden ajankohdan välillä (ks. asia T-120/04, Peróxidos Orgánicos v. komissio, tuomio 16.11.2006, Kok., s. II-4441, 51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

54 Edellä 35–53 kohdassa esitettyä oikeuskäytäntöä voidaan soveltaa analogisesti ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaan.

b) Yhteenveto niistä arvioista, joiden perusteella komissio määräsi riidanalaisessa päätöksessä kantajille sakkoja sen vuoksi, että ne olivat osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen Italiassa

55 Riidanalaisessa päätöksessä komissio esitti kolme pääasiallista toteamusta kantajien osallistumisesta kartelliin, joka liittyy keraamisiin tuotteisiin Italiassa.

56 Ensinnäkin 1990-luvun alusta vuoteen 1995 tai 1996 saakka kantajat olivat osallistuneet, kuten ne myönsivät vuoden 2002 yhteistyötiedonannon soveltamista koskevassa hakemuksessaan, keraamisia tuotteita koskeviin lainvastaisiin keskusteluihin Italiassa Federceramica-nimisessä yhdistyksessä, joka muodostui näiden tuotteiden valmistajista. Koska nämä keskustelut käytiin ennen komission riidanalaisessa päätöksessä toteamaa rikkomisen alkamispäivämäärää eli 15.3.1993, komissio otti kuitenkin nämä keskustelut huomioon yksinomaan siltä osin kuin ne ”paljastivat tiettyjen sellaisten valmistajien ([kantajat] ja Pozzi Ginori [SpA]) yleisen käyttäytymiskaavan, jotka osallistuivat myös

[ammatillisen monituoteyhdistyksen] Euroitalian puitteissa toteutettuihin kilpailua rajoittaviin käytäntöihin” 5.3.1993 lukien (ks. riidanalaisen päätöksen 409 perustelukappale ja alaviitteet nro 501–505).

57 Toiseksi 15.3.1993 ja 15.10.2004, jotka täsmälliset päivämäärät komissio otti huomioon keraamisia tuotteita Italiassa koskevan kilpailusääntöjen rikkomisen keston osalta, välisenä aikana kantajat olivat osallistuneet kokouksiin, joiden aikana hanojen ja keraamisten tuotteiden hinnankorotuksia koordinoitiin Euroitalian puitteissa. Erityisesti keraamisten tuotteiden osalta keskusteltiin säännöllisistä hinnankorotuksista sekä muista hinnoittelutekijöistä, kuten vähimmäishinnoista ja alennuksista, samalla tavoin ja samoissa kokouksissa kuin hanojen osalta, kuten 9.7.1993, 12.3.1996, 31.1.1997, 15.10.1999, 21.1.2000 ja 14.2.2003 pidetyissä Euroitalian kokouksissa tehdyistä muistiinpanoista ilmenee (ks. riidanalaisen päätöksen 411–460 perustelukappale ja alaviitteet nro 506–580 sekä sen liitteet 6 ja 7, jotka koskevat Euroitalian ja Michelangelo-ryhmän kokousten päivämääriä).

58 Kolmanneksi 12.3.1996 ja 25.7.2003 välisenä aikana kantajat olivat osallistuneet Michelangelon puitteissa järjestettyihin kokouksiin, joiden aikana, samoin kuin Euroitalian puitteissa järjestettyjen kokousten aikana, otettiin esiin keraamisten tuotteiden hinnat, kuten erityisesti 12.5. ja 20.7.2000 pidetyistä kokouksista tehdyistä muistiinpanoista ilmenee (ks. riidanalaisen päätöksen 411–460 perustelukappale ja alaviitteet nro 506–580 sekä sen liitteet 6 ja 7, jotka koskevat Euroitalian ja Michelangelon kokousten päivämääriä).

c) Niiden todisteiden tutkinta, joita komissio käytti näyttääkseen toteen 15.3.1993 ja 9.11.2004 välisenä aikana toteutetun keraamisia tuotteita Italiassa koskevan kilpailusääntöjen rikkomisen

59 Kantajat väittävät, että vaikka ne osallistuivat hanoja koskevaan kilpailusääntöjen rikkomiseen Italiassa, kuten ne myönsivät hallinnollisen menettelyn aikana, komissio ei voinut kuitenkaan pätevästi päätellä tämän perusteella niiden osallistuneen keraamisia tuotteita koskevaan kilpailusääntöjen rikkomiseen samalla alueella ilman riittäviä todisteita tällaisen rikkomisen olemassaolosta.

60 Komissio riitauttaa tämän väitteen ja väittää yhtäältä, että se, etteivät kantajat kiistäneet osallistumistaan hallinnollisen menettelyn aikana, merkitsee lisätodistetta niiden osallistumisesta keraamisiin tuotteisiin Italiassa liittyvään kilpailusääntöjen rikkomiseen, ja toisaalta, että se osoitti oikeudellisesti riittävällä tavalla niiden osallistuneen tällaiseen rikkomiseen.

61 Aluksi on tutkittava, eivätkö kantajat kiistäneet, kuten komissio väittää, osallistumistaan rikkomiseen siltä osin kuin se koski keraamisia tuotteita, ennen kuin tutkitaan, keräsikö komissio riittävät todisteet sen toteamiseksi, että kantajat osallistuivat kyseiseen rikkomiseen.

Se, kiistivätkö kantajat hallinnollisen menettelyn aikana sellaisen rikkomisen olemassaolon, joka koskee keraamisia tuotteita Italiassa 15.3.1993 ja 9.11.2004 välisenä aikana

62 Aluksi on muistutettava, että oikeuskäytännössä todetaan, että vaikka se, että yritys komissiossa käydyssä hallinnollisessa menettelyssä nimenomaisesti tai implisiittisesti myöntää joitakin tosiseikkoja tai oikeudellisia seikkoja, voi olla lisätodiste arvioitaessa sitä, onko tuomioistuimessa nostettu kanne hyväksyttävä, myöntäminen ei voi kuitenkaan rajoittaa itse sitä oikeutta nostaa kanne unionin yleisessä tuomioistuimessa, joka luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä on SEUT 263 artiklan neljännen kohdan nojalla (asia C-407/08 P Knauf Gips v. komissio, tuomio 1.7.2010, Kok., s. I-6375, 90 kohta).

63 Näin ollen on tutkittava, katsoiko komissio väitetiedoksiannossa, johon komissio ainoastaan viittaa väitteidensä tueksi, että kantajat olivat osallistuneet keraamisia tuotteita koskevaan kilpailusääntöjen rikkomiseen Italiassa, ja tämän jälkeen, eivätkö kantajat kiistäneet näitä väitteitä tähän väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa, kuten se väittää.

64 Ensinnäkin on todettava, että väitetiedoksiannon 256 kohdassa komissio katsoi, että Italian markkinoilla kylpyhuonekalusteiden valmistajien välillä oli olemassa hinnankorotuksia koskeva säännöllinen tietojenvaihtojärjestelmä vuodesta 1990 vuoteen 2004 saakka. Komissio toteaa lisäksi, että kyseessä olevat yritykset tapasivat ”Euroitalian ja Michelangelon kokouksissa ja keskustelivat hinnoista myös Federceramican ja Animan kokouksissa”. Väitetiedoksiannon 257 kohdassa komissio toteaa, että keraamisten tuotteiden ”hinnastojen, hinnankorotusten ja muiden Italian markkinoita koskevien tietojen vaihdot” tapahtuivat Federceramican kokousten aikana. Komissio viittaa tältä osin väitetiedoksiannon alaviitteessä nro 592 kantajien esittämään niille määrättyjen sakkojen määrän alentamispyyntöön. Lisäksi väitetiedoksiannon 260 kohdassa täsmennetään, että kantajat väittivät tässä pyynnössä, että Federceramican puitteissa pidetyt kokoukset loppuivat vuonna 1995 tai vuonna 1996. Väitetiedoksiannon 259 ja 261–277 kohdassa komissio kuvailee Euroitalian ja Michelangelon kokouksissa keskusteltuja hinnankorotuksia.

65 Edellä 64 kohdassa esitetyistä toteamuksista seuraa, että vaikka väitetiedoksiannosta ilmenee selvästi komission katsoneen, että Italiassa kylpyhuonekalusteiden alalla oli kartelli vuodesta 1990 vuoteen 2004, se ei kuitenkaan maininnut kartellia, joka koskisi erityisesti keraamisia tuotteita, muuten kuin niiden kilpailunvastaisten keskustelujen suhteen, joita käytiin Federceramican puitteissa vuodesta 1990 vuoteen 1995 tai 1996, kuten kantajat ilmoittivat vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla esittämässään pyynnössä.

66 Toiseksi kantajat väittävät yhtäältä vastauksena väitetiedoksiantoon esittämiensä huomautusten 138 kohdassa nimenomaisesti, että kaikki komission väitetiedoksiannossa esittämät väitteet, jotka koskevat nimenomaan kartellia keraamisten tuotteiden Italian markkinoilla, perustuvat niiden pyyntöön vuoden 2002 yhteistyötiedonannon soveltamisesta ja että jos nämä tiedot poistettaisiin asiakirja-aineistosta, komissio ei voisi enää todeta rikkomista tältä osin. Tämän vuoksi ne huomauttavat myös, että niille pitäisi myöntää sakkoimmuniteetti kyseisen kartellin osalta.

67 Toisaalta kantajat täsmentävät vastauksenaan väitetiedoksiantoon esittämiensä huomautusten 3.1 kohdassa, että kaikki väitetiedoksiannossa keraamisten tuotteiden hinnankorotusten koordinoimisesta esitetyt väitteet koskevat kokouksia, jotka pidettiin Federceramican puitteissa, ja että huolimatta siitä, että väitetiedoksiannossa viitataan hinnankorotusten säännölliseen koordinoimiseen Euroitalian puitteissa, keraamisia tuotteita koskevia keskusteluja ei käyty viimeksi mainitun yhdistyksen puitteissa. Kantajat ilmoittavat olleensa tässä yhdistyksessä ainoita keraamisten tuotteiden valmistajia mutteivät ne osallistuneet siihen tässä ominaisuudessa. Ne täsmentävät keskustelleensa hanoja koskevista tiedoista ja maininneensa vain ”ohimennen” siitä, miten ”asiat sujuivat” keraamisten tuotteiden alla ilman, että näillä huomautuksilla olisi pyritty rajoittamaan kilpailua.

68 Kantajien vastauksenaan väitetiedoksiantoon esittämistä huomautuksista ilmenee siis yksiselitteisesti, että yhtäältä ne ovat myöntäneet osallistuneensa kartelliin keraamisten tuotteiden alalla Italiassa ainoastaan sen tietojenvaihdon osalta, jota käytiin Federceramica-yhdistyksen puitteissa vuodesta 1990 vuoteen 1995 tai 1996, kuten ne itse ilmoittivat komissiolle vuoden 2002 yhteistyötiedoksiannon soveltamista koskevassa pyynnössään. Toisaalta ne ovat nimenomaisesti kiistäneet osallistuneensa keraamisia tuotteita koskevaan kartelliin Euroitalian puitteissa. Vaikka on niin, kuten komissio huomauttaa kirjelmissään, että ne eivät ole kiistäneet osallistumistaan Michelangelon kokouksiin, on kuitenkin todettava, että väitetiedoksiannon 277 kohdassa komissio ainoastaan luetteli Michelangelon kokousten päivämäärät ja mainitsi niiden osanottajat ilmoittamatta niissä käytyjen keskustelujen täsmällistä aihetta ja sitä, koskivatko kyseiset keskustelut keraamisia tuotteita.

69 Edellä 64–68 kohdassa esitettyjen toteamusten valossa on todettava, että toisin kuin komissio väittää, kantajat kiistivät osallistuneensa keraamisia tuotteita koskevaan kilpailusääntöjen rikkomiseen, joka olisi tapahtunut Italiassa 15.3.1993 ja 9.11.2004 välisenä aikana Euroitalian ja Michelangelon puitteissa. Niiden vastauksenaan väitetiedoksiantoon esittämistä huomautuksista ilmenee nimittäin, että vaikka ne

myönsivät osallistuneensa kartelliin keraamisten tuotteiden alalla Federceramican puitteissa vuodesta 1990 vuoteen 1995 tai 1996, ne katsoivat sen sijaan, etteivät ne olleet osallistuneet mihinkään keraamisia tuotteita tällä alueella koskevaan rikkomiseen ainakaan Euroitalian puitteissa.

70 Näin ollen edellä 60 kohdassa esitetty komission väite, jonka mukaan unionin yleisen tuomioistuimen pitäisi edellä 62 kohdassa mainitun oikeuskäytännön valossa ottaa huomioon ”lisätodisteena” se, etteivät kantajat kiistäneet hallinnollisen menettelyn aikana keraamisia tuotteita Italiassa koskevaa kartellia, ei voi menestyä.

Riidanalaisessa päätöksessä huomion otetut todisteet keraamisia tuotteita Italiassa koskevan, 15.3.1993 ja 9.11.2004 välisenä aikana toteutetun kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon osoittamiseksi

71 Kantajat esittävät kaksi pääasiallista väitettä, joilla riitautetaan keraamisia tuotteita koskeva kilpailusääntöjen rikkomisen, johon olisi syyllistytty Italiassa 15.3.1993 ja 9.11.2004 välisenä aikana.

72 Ensimmäisellä väitteellään kantajat väittävät, että Euroitalian ja Michelangelon puitteissa käytyjen keskustelujen perusteella ei voida todeta kartellin olemassaoloa. Komissio ei ole ensinnäkään osoittanut, miten kantajat ovat vääristäneet kilpailua keraamisten tuotteiden markkinoilla, vaikka yhtäältä ne olivat ainoita Euroitalian kokouksiin osallistuneita tämän tuotteiden alaryhmän valmistajia ja toisaalta ne olivat suurimmassa osassa tapauksia myös ainoita Michelangelon kokouksiin osallistuneita tämän tuotteiden alaryhmän valmistajia. Toiseksi Euroitalian ja Michelangelon kokousten aikana välitetyt keraamisia tuotteita koskevat tiedot eivät missään tapauksessa ole luonteeltaan kilpailunvastaisia.

73 Toisella väitteellään kantajat väittävät, että komissio ei voinut rikkomista todetessaan tukeutua siihen, että ne osallistuivat Federceramican kokouksiin. Ensinnäkin koska se ei riidanalaisessa päätöksessä muodollisesti määrännyt kantajille seuraamuksia tästä toimintatavasta, syyttömyysolettama estää komissiota toteamasta sen perusteella, että ne ovat osallistuneet Federceramicaan, että ne olisivat osallistuneet lisäksi keraamisia tuotteita koskevaan kilpailusääntöjen rikkomiseen Euroitalian ja Michelangelon puitteissa. Toiseksi komissio ei voi tukeutua siihen, että ne ovat osallistuneet Federceramican kokouksiin, todetakseen rikkomista Euroitalian ja Michelangelon puitteissa ja määrätäkseen niille tämän seurauksena sakkoa, koska tämä olisi vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan viimeisen virkkeen vastaista.

74 Komissio kiistää tämän väitteen.

75 Aluksi on todettava, että kuten riidanalaisen päätöksen sisältämien komission arviointien yhteenvedosta (ks. edellä 55–58 kohta) ilmenee, komissio katsoi, että kantajat olivat osallistuneet keraamisia tuotteita koskevaan kilpailusääntöjen rikkomiseen Italiassa, koska ne olivat osallistuneet Euroitalian ja Michelangelon kokouksiin mutteivät Federceramican kokouksiin. Lisäksi on kiistatonta, että yhtäältä kantajat olivat Euroitalian puitteissa 15.3.1993 lähtien ainakin vuoteen 2001 saakka ainoa hanoja ja keraamisia tuotteita valmistava yritys, kun taas kahdeksan muuta tämän yhdistyksen kokouksiin osallistunutta yritystä valmisti yksinomaan hanoja (ks. riidanalaisen päätöksen liitteenä 6 oleva taulukko). Toisaalta Michelangelon puitteissa, jonka kokoukset pidettiin 12.3.1996 ja 25.7.2003 välisenä aikana, kantajat osallistuivat 8.7.1998 ja 9.3.2001 välisenä aikana ainoastaan seitsemään kokoukseen, joihin osallistui myös toinen keraamisten tuotteiden valmistaja eli Pozzi Ginori (ks. riidanalaisen päätöksen liitteenä 7 oleva taulukko).

76 Edellä 75 kohdassa esitettyjen toteamusten valossa on tutkittava ensimmäiseksi, saattoiko komissio todeta perustellusti, että kantajat olivat rikkoneet SEUT 101 artiklan 1 kohtaa, vaikka yhtäältä ne olivat Euroitaliassa ainoita keraamisten tuotteiden valmistajia, jotka olivat osallistuneet kaikkiin tämän yhdistyksen kokouksiin 15.3.1993 ja vähintään vuoden 2001 välisenä aikana (eli siihen saakka, kunnes Sanitec Europe Oy (jäljempänä Sanitec), joka omisti Pozzi Ginorin, osti Grohen), ja toisaalta ne olivat

Michelangelon puitteissa ainoita keraamisten tuotteiden valmistajia, jotka olivat läsnä 12.3.1996 ja 8.7.1998 välisenä aikana ja 9.3.2001 ja 25.7.2003 välisenä aikana pidetyissä kokouksissa. Toiseksi on tutkittava, esittikö komissio riittävästi todisteita keraamisia tuotteita koskevan rikkomisen olemassaolosta yhtäältä niiden seitsemän Michelangelon kokouksen osalta, joihin kantajat osallistuivat ja jotka pidettiin 8.7.1998 ja 9.3.2001 välisenä aikana ja joissa oli läsnä myös toinen keraamisten tuotteiden valmistaja eli Pozzi Ginori, ja toisaalta niiden neljäntoista Euroitalian kokouksen osalta, jotka pidettiin 9.3.2001 ja 15.10.2004 välisenä aikana, joihin kantajat osallistuivat ja joissa oli läsnä myös Saniteciin kuuluva Grohe.

– Todisteet keraamisia tuotteita koskevan kartellin olemassaolosta Euroitalian ja Michelangelon puitteissa, kun kyse on niistä kokouksista, joissa kantajat olivat ainoita läsnä olevia näitä tuotteita valmistavia yrityksiä

77 On tutkittava, totesiko komissio perustellusti kantajien osallistuneen yritysten väliseen sopimukseen, jonka tarkoituksena on vääristää kilpailua keraamisten tuotteiden Italian markkinoilla Euroitalian ja Michelangelon puitteissa tai josta seuraa, että kilpailu vääristyy näillä markkinoilla, ajanjaksoina, jolloin ne olivat ainoita läsnä olevia keraamisia tuotteita valmistavia yrityksiä, sillä kaikki muut yritykset valmistivat hanoja.

78 Edellä 35–41 kohdassa esitetystä oikeuskäytännöstä seuraa, että arkaluonteisten liiketaloudellisten tietojen toimittamisella, kuten tulevien hinnankorotusten vaihdolla, kun nämä tiedot esitetään yhdelle tai useammalle kilpailijalle, on kilpailunvastaisia vaikutuksia siten, että se vaikuttaa kyseessä olevien yritysten markkinakäyttäytymisen itsenäisyyteen. Komission ei ole todistettava tällaisten kilpailijoiden välisten käytäntöjen kilpailua rajoittavia vaikutuksia merkityksellisillä markkinoilla, jos ne ovat konkreettisesti omiaan, kun otetaan huomioon niiden oikeudellinen ja taloudellinen asiayhteys, estämään kilpailun sisämarkkinoilla tai rajoittamaan tai vääristämään sitä. (ks. vastaavasti asia C-8/08, T-Mobile Netherlands ym., tuomio 4.6.2009, Kok., s. I-4529, 31 kohta).

79 Sen sijaan ei voida olettaa, että sopimuksella tai yhdenmukaistetulla menettelytavalla, jossa yritykset vaihtavat arkaluonteisia liiketaloudellisia tietoja, jotka koskevat sellaisilla markkinoilla myytävää tuotetta, joilla ne eivät kilpaile keskenään, olisi kilpailunvastainen tarkoitus tai seuraus kyseisillä markkinoilla. Sellainen käytäntö, jossa kaksilla erillisillä tuotemarkkinoilla toimiva yritys välittää ensimmäisillä markkinoilla toimiville kilpailijoilleen toisiin markkinoihin, joilla kyseiset kilpailijat eivät ole läsnä, liittyviä arkaluonteisia liiketaloudellisia tietoja, ei nimittäin ole lähtökohtaisesti omiaan vaikuttamaan näillä toisilla markkinoilla vallitsevaan kilpailuun.

80 Nyt käsiteltävässä asiassa on todettava, että vastauksessaan kantajien väitetiedoksiannosta esittämiin huomautuksiin komissio esitti riidanalaisessa päätöksessä kaksi perustetta, joilla se perusteli keraamisia tuotteita koskevan kartellin olemassaoloa Euroitalian ja Michelangelon puitteissa, huolimatta siitä, että kantajat olivat ainoita näiden yhdistysten kokouksiin osallistuneita yrityksiä, jotka valmistivat keraamisia tuotteita.

81 Ensimmäiseksi riidanalaisen päätöksen alaviitteessä nro 587 komissio huomauttaa ensisijaisesti yhtäältä, että kantajien välittämät keraamisia tuotteita koskevat tiedot ovat arkaluonteisia liiketaloudellisia tietoja, koska ne koskevat hinnankorotuksia ja muita hinnoittelutekijöitä, kuten vähimmäishintoja ja alennuksia. Toisaalta keraamisia tuotteita koskevat vaihdetut tiedot ovat ”samankaltaisia ja täysin samoissa kokouksissa tehtyjen hanoja koskevien vastaavien viittausten mukaisia”. Näin ollen sen mukaan ei ole ”erotettava [toisistaan hanoja ja keraamisia tuotteita] sen tarkoituksen osalta, joka yrityksellä oli antaessaan näitä tietoja (erityisesti jos otetaan huomioon niiden yksityiskohtaisuus ja näissä kokouksissa käytyjen keskustelujen yleinen asiayhteys)”. Komissio kehittelee tätä analyysiä riidanalaisen päätöksen alaviitteessä nro 1779 todeten, että keskustelujen yksityiskohtaisuus ja asiayhteys osoittavat ”epäilyksettä kantajien kilpailunvastaisen menettelytavan”.

82 On kuitenkin todettava, ettei mikään edellä 81 kohdassa esitetyistä perusteista osoita, että kyseessä olevien käytäntöjen tarkoituksena oli vääristää kilpailua keraamisten tuotteiden markkinoilla tai joista seuraa, että kilpailu vääristyy näillä markkinoilla.

83 Yhtäältä komissio ei esitä yhtään väitettä tai todistetta, jonka perusteella voitaisiin todeta, että nyt käsiteltävässä asiassa se, että kantajat paljastivat hanojen valmistajille arkaluonteisia liiketaloudellisia tietoja, saattoi vaikuttaa kilpailuun keraamisten tuotteiden markkinoilla.

84 Toisaalta myöskään sen toteamuksen perusteella, että Euroitalian puitteissa ilmoitetut tiedot ovat luonteeltaan ja vaihtamistavaltaan samankaltaisia, olipa kyse hanoista tai keraamisista tuotteista, ei voida todeta, että keraamisten tuotteiden hintoja koskevien tietojen toimittaminen hanojen valmistajille olisi vääristänyt kilpailua keraamisten tuotteiden markkinoilla. Tältä osin on korostettava, että komissio ei osoita riidanalaisessa päätöksessä, että hanojen valmistajat välittivät saamiaan tietoja keraamisten tuotteiden markkinoilla toimiville kantajien kilpailijoille siten, että vaikutusta kilpailuun keraamisten tuotteiden markkinoilla voitaisiin olettaa tai olisi todettu.

85 Toiseksi riidanalaisen päätöksen alaviitteessä nro 587 komissio katsoo – mutta ainoastaan yksittäisenä huomautuksena – ettei siinä, että kantajat ilmoittivat keraamisten tuotteiden hinnankorotuksista Euroitalian puitteissa ”ol[lut] mitään poikkeuksellista, kun otetaan huomioon yrityksen kärkisija tällä markkinasegmentillä Italiassa (koska sen markkinaosuus on selvästi suurempi kuin sen lähimpien kilpailijoiden markkinaosuudet) ja sen intressi säilyttää tarkkaavainen ja integroitu lähestymistapa tuotteidensa hinnoittelussa (sekä keraamisten tuotteiden että hanojen osalta”.

86 Tältä osin on todettava, että yhtäältä sillä, että kantajilla oli suuri markkinaosuus keraamisten tuotteiden markkinoilla, ei ole vaikutusta siihen, ettei komissio osoittanut riidanalaisessa päätöksessä, että keraamisia tuotteita koskevien arkaluonteisten liiketaloudellisten tietojen paljastaminen hanavalmistajille saattoi vaikuttaa kilpailuun keraamisten tuotteiden markkinoilla.

87 Toisaalta vaikka kantajilla todellakin oli, kuten komissio totesi, intressi säilyttää ”tarkkaavainen ja integroitu lähestymistapa” kaikkien myymiensä keraamisten tuotteiden ja hanojen hinnoittelussa, tällaisen toteamuksen perusteella ei voida todeta, että kilpailu on vääristynyt keraamisten tuotteiden markkinoilla. Vaikka sen perusteella, että Euroitalian puitteissa ilmoitettiin kantajien tulevasta hinnankorotuksesta keraamisten tuotteiden markkinoilla, voidaan todeta, että kylpyhuonekalusteiden valmistajilla oli intressi koordinoida toimintatapojaan, komissio ei ole osoittanut, että kantajien osalta tällaisen käytännön tarkoituksena tai seurauksena oli alentaa keraamisten tuotteiden markkinoiden toimintaan liittyvän epävarmuuden astetta tai poistaa tämä epävarmuus kokonaan.

88 Näissä olosuhteissa on todettava, että komissio on tehnyt arviointivirheen, kun se totesi kantajien osallistuneen keraamisia tuotteita koskevaan kilpailusääntöjen rikkomiseen Italiassa Euroitalian ja Michelangelon puitteissa koko sillä ajanjaksolla, jonka ajan ne olivat ainoita viimeksi mainituissa yhdistyksissä läsnä olleita keraamisia tuotteita valmistavia yrityksiä.

89 Komission esittämät kuusi väitettä eivät kumoa edellä 88 kohdassa esitettyä toteamusta.

90 Ensinnäkin komissio huomauttaa kirjelmissään ja totesi vastauksena unionin yleisen tuomioistuimen istunnossa esittämiin kysymyksiin, ettei se, että kantajat olivat ainoita Euroitaliassa läsnä olleita keraamisten tuotteiden valmistajia, vaikuttanut siihen, että niiden todetaan osallistuneen rikkomiseen, koska kyseessä olevat lainvastaiset toimintatavat kuuluivat yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen. Se viittaa riidanalaisen päätöksen 845 ja 846 perustelukappaleeseen, joiden mukaan kolme tuotteiden alaryhmää ”täydentävät toisiaan”, mitä kantajat eivät ole komission mukaan kiistäneet kirjelmissään. Se korostaa myös sitä, että kaikilla valmistajilla oli intressi esiintyä yhtenä rintamana hinnankorotusten osalta.

91 Tältä osin on todettava aluksi olevan totta, että paljastamalla hanojen valmistajille keraamisia tuotteita Italiassa koskevia arkaluonteisia liiketaloudellisia tietoja kantajat toimivat tavalla, joka oli omiaan tukemaan kartellia hanamarkkinoilla komission esittämillä ja edellä 87 kohdassa mainituilla perusteilla. On kuitenkin myös totta, että tällaisen toimintatavan perusteella ei voida todeta, että tämä saattoi muuttaa olosuhteita keraamisten tuotteiden markkinoilla.

92 Tämän jälkeen on korostettava, että toisin kuin komissio esittää väitteissään, jotka se esitti vastauksena unionin yleisen tuomioistuimen istunnossa esittämiin kysymyksiin ja joiden mukaan sillä ei ollut velvollisuutta näyttää toteen kustakin yhdistyksen kokouksesta seuraavaa kilpailun vääristymistä, koska keraamiset tuotteet kuuluivat yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen kattamiin tuotteiden alaryhmiin, tällainen luonnehdinta ei vapauttanut komissiota näyttämästä toteen kilpailun vääristymistä kunkin kyseisen rikkomisen kattaman kolmen tuotteiden alaryhmän suhteen. Vaikka kyseessä on yhtenä kokonaisuutena pidettävä kilpailusääntöjen rikkominen, kun kyseessä olevat sopimukset tai yhdenmukaistetut menettelytavat, vaikka ne koskevat erillisiä tavaroita, palveluja tai alueita, kuuluvat kokonaissuunnitelmaan, jota asianomaiset yritykset toteuttivat tarkasti yhden ainoan kilpailunvastaisen tavoitteen toteuttamiseksi (ks. vastaavasti edellä 49 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 258 ja 260 kohta ja asia T-54/03, Lafarge v. komissio, tuomio 8.7.2008, 482 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa), tällaisen rikkomisen toteaminen ei nimittäin poista ennakkoedellytystä, jonka mukaan kilpailun on vääristyttävä kullakin kyseisen yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen kattamista tuotemarkkinoista.

93 Toiseksi on hylättävä komissio väite, jonka mukaan Saksassa toteutettua kartellia koskevista todisteista ilmenee, että italialaisen hanavalmistajat ”ottivat huomioon keraamisiin tuotteisiin liittyvän kilpailusääntöjen rikkomisen” ja että Michelangelon kokouksiin osallistui lukuisia valmistajien, jotka eivät toimineet keraamisten tuotteiden markkinoilla. Yhtäältä tällä komission väitteellä pyritään nimittäin vahvistamaan eikä heikentämään edellä 87 kohdassa esitettyä toteamusta, jonka mukaan kantajien käytäntö ilmoittaa hanojen valmistajille keraamisten tuotteidensa hinnankorotukset myötävaikutti nimittäin todellisuudessa hanoja koskevan kartellin toimintaan. Toisaalta tämän väitteen perusteella ei missään tapauksessa voida todeta kilpailun vääristymistä keraamisten tuotteiden markkinoilla.

94 Kolmanneksi komission väite, jonka mukaan kantajat eivät ole selittäneet, mistä uskottavista syistä – muista kuin kartellin olemassaolon vuoksi – ne toimittivat keraamisiin tuotteisiin liittyviä arkaluonteisia liiketaloudellisia tietoja Euroitalian puitteissa, jos näiden tietojen paljastamisesta ei ole hyötyä tai sillä ei ole merkitystä, on vaikutukseton. Yhtäältä tällä komission väitteellä ei voida osoittaa keraamisia tuotteita koskevan kartellin olemassaoloa, ellei ole olemassa objektiivisia seikkoja, joiden perusteella voidaan todeta kyseessä olevien toimintatapojen kilpailunvastainen tarkoitus tai seuraus näillä markkinoilla. Toisaalta edellä 47 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaisesti komission asiana on esittää todisteet SEUT 101 artiklan rikkomisen edellytysten täyttymisestä, mitä se ei ole näyttänyt toteen nyt käsiteltävässä asiassa.

95 Neljänneksi on hylättävä vaikutuksettomana komission väite, jonka mukaan – kuten ilmenee riidanalaisen päätöksen 410 perustelukappaleesta ja alaviitteestä nro 504, joissa mainitaan 9.6.1993 päivätty Federceramican kokouksesta tehty pöytäkirja, jonka otsikkona on 386/93 PGM/ed – kantajat keskustelivat tämän yhdistyksen puitteissa 5.7.1993 keraamisten tuotteiden hinnankorotuksista ennen kuin ne mainitsivat näistä hinnankorotuksista Euroitalian kokouksessa, joka pidettiin muutama päivä myöhemmin. Aluksi on todettava, että vaikka kantajat keskustelivat hinnoista kilpailijoidensa kanssa Federceramican puitteissa muutama päivä ennen Euroitalian kokousta, tämän perusteella voidaan todeta keraamisia tuotteita koskevan kartellin olemassaolo Federceramican puitteissa muttei sitä, että lainvastaisia keskusteluja käytiin Euroitalian puitteissa. Tämän jälkeen on todettava, että joka tapauksessa, kuten komissio totesi riidanalaisen päätöksen 409 perustelukappaleessa, todisteet Federceramicaa koskevista lainvastaisista käytännöistä ”ovat [riidanalaisessa] päätöksessä kyseessä olevaa ajanjaksoa edeltävältä ajalta (1993–2004)”. Vaikka nämä todisteet, kuten komissio toteaa myös kyseisessä perustelukappaleessa, ”paljastavat tiettyjen valmistajien yleisen toimintakaavan” vuodesta

1990 vuoteen 1993, niiden perusteella ei näin ollen voida kuitenkaan näyttää toteen kilpailusääntöjen rikkomista Euroitalian puitteissa myöhemmin pidetyissä kokouksissa, joiden aikana kantajat olivat ainoita keraamisten tuotteiden valmistajia.

96 Näin ollen komissio ei voi pätevästi vedota Federceramican puitteissa käytyihin lainvastaisiin keskusteluihin sen arviointinsa tueksi, jolla pyritään toteamaan keraamisia tuotteita Italiassa koskeva rikkominen.

97 Tältä osin on todettava, että asiassa T-240/07, Heineken Nederland ja Heineken vastaan komissio, 16.6.2011 annettu tuomio (Kok., s. II-3355, 212 kohta), asiassa T-39/06, Transcatab vastaan komissio, 5.10.2011 annettu tuomio (Kok. s. II-6831, 381 ja 382 kohta) ja yhdistetyissä asioissa T-458/09 ja T-171/10, Slovak Telekom vastaan komissio, 22.3.2012 annettu tuomio (51 kohta), jotka komissio mainitsi istunnossa, eivät voi mitätöidä edeltävässä kohdassa esitettyä toteamusta. Unionin yleinen tuomioistuin ei nimittäin todennut yhdessäkään näistä tuomioista, että komissio voisi korvata näyttöä rikkomisesta tietyn yhdistyksen puitteissa tietyllä ajanjaksolla näytöllä kilpailunvastaisista käytännöistä toisen ammatillisen yhdistyksen puitteissa aiemmalla ajanjaksolla, jonka komissio lisäksi nimenomaisesti sulki pois todetessaan kilpailusääntöjen rikkomisen.

98 Viidenneksi komissio väittää, ettei sen tarvinnut näyttää toteen, että kilpailijat olivat käyneet keskenään lainvastaisia keskusteluja. Se väittää nimittäin tältä osin, että unionin yleinen tuomioistuin totesi yhdistetyissä asioissa T-456/05 ja T-457/05, Gütermann ja Zwicky vastaan komissio, 26.4.2010 antamassaan tuomiossa (Kok., s. II-1443, 53 kohta), että kun kyse on yhtenä kokonaisuutena pidettävästä kilpailusääntöjen rikkomisesta, se, ettei yritys toimi kyseessä olevilla markkinoilla, ei sellaisenaan riitä siihen, ettei sen katsottaisi olevan vastuussa siitä.

99 Tältä osin on todettava, että edellä 98 kohdassa mainitussa asiassa Gütermann ja Zwicky vastaan komissio annetun tuomion 53 kohdassa unionin yleinen tuomioistuin totesi, että yritys saattoi rikkoa SEUT 101 artiklan 1 kohdassa säädettyä kieltoa, kun sen toiminnalla, yhteensovitettuna muiden yritysten toiminnan kanssa, oli tarkoitus rajoittaa kilpailua sisämarkkinoiden tietyillä merkityksellisillä markkinoilla, ilman että yrityksen välttämättä edellytetään itse toimivan näillä merkityksellisillä markkinoilla. Näin ollen unionin yleisen tuomioistuimen kyseisessä asiassa antamassaan tuomiossa esitetystä periaatteesta seuraa, että nyt käsiteltävässä asiassa komissio olisi voinut pätevästi todeta, että kantajien käytäntö ilmoittaa tulevat hinnankorotuksensa hanojen valmistajille helpotti hanamarkkinoita koskevan kartellin toimintaa, vaikkeivät ne toimineet näillä markkinoilla. Kyseinen periaate ei sen sijaan muuta mitenkään edellä 82 kohdassa esitettyä toteamusta, jonka mukaan komissio ei ole osoittanut, että kantajien käytännön ilmoittaa hinnat yrityksille, jotka eivät kilpailleet niiden kanssa keraamisten tuotteiden markkinoilla, tarkoituksena tai seurauksena oli kilpailun vääristyminen kyseisillä markkinoilla.

100 Kuudenneksi komissio huomauttaa, että paljastamalla keraamisia tuotteita koskevia arkaluonteisia liiketaloudellisia tietoja kantajat tyynnyttelivät hanojen valmistajia ilmoittamalla niille, että myös keraamisten tuotteiden hinnat nousisivat myös. Komissio väittää tältä osin, että asiassa T-377/06, Comap vastaan komissio, 24.3.2011 annetun tuomion (Kok., s. II-1115, 70 kohta) mukaan ei edellytetä, että tietojenvaihdon on oltava vastavuoroista ollakseen itsenäistä toimintaa markkinoilla koskevan periaatteen vastaista.

101 On riittävää todeta, ettei sen perusteella, ettei komission tarvitse osoittaa kahden kilpailevan yrityksen välisen arkaluonteisten liiketaloudellisten tietojen vaihdon vastavuoroisuutta todetakseen kartellin, voida kuitenkaan todeta, että tällaisten tietojen vaihto sellaisten yritysten välillä, jotka eivät kilpaile keskenään, olisi omiaan aiheuttamaan kilpailun vääristymisen keraamisten tuotteiden markkinoilla.

102 Kaiken edellä esitetyn valossa on todettava, että komissio totesi virheellisesti keraamisia tuotteita koskevan kartellin olemassaolon Euroitalian puitteissa koko 15.3.1993 ja vuoden 2001 välisenä ajanjaksona ja Michelangelon puitteissa muuna ajanjaksona kuin 8.7.1998 ja 9.3.2001 välisenä ajanjaksona.

103 Kantajien tätä koskeva väite on siis hyväksyttävä.

– Todisteet keraamisia tuotteita koskevan kartellin olemassaolosta Euroitalian ja Michelangelon puitteissa, kun kyse on niistä kokouksista, joissa kantajat olivat läsnä muiden näitä tuotteita valmistavien yritysten kanssa

104 Kantajat väittävät aluksi, että ne olivat ainoita keraamisten tuotteiden valmistajia, jotka olivat yhtäältä läsnä kaikissa Euroitalian kokouksissa ja toisaalta suurimmassa osassa Michelangelon kokouksia. Vastineessaan ne toteavat vastauksena komission väitteisiin, ettei riidanalaisessa päätöksessä mainita, että Euroitalian kokouksiin osallistui muita keraamisia tuotteita valmistavia yrityksiä. Ne korostavat myös sitä, että toinen keraamisten tuotteiden valmistaja, Pozzi Ginori osallistui sen kanssa Michelangelon kokouksiin vasta maaliskuusta 2000 lähtien maaliskuuhun 2001 saakka.

105 Komissio kiistää nämä väitteet. Yhtäältä Euroitalian puitteissa kantajat eivät olleet ainoita keraamisten tuotteiden valmistajia. Kuten komission päätöksestä IV/M.2397 – BC Funds/Sanitec (EYVL 2001, C 207, s. 9) ilmenee, Grohen, joka valmisti hanoja, osti vuonna 2001 Sanitec, joka omisti myös Pozzi Ginorin, joka valmisti keraamisia tuotteita. Grohe kuului siis Saniteciin, joka oli kilpailuoikeudessa tarkoitettu yritys, joka valmisti sekä keraamisia tuotteita että hanoja ja oli Euroitalian jäsen. Toisaalta Michelangelon puitteissa Pozzi Ginori, joka kuului myös Saniteciin, osallistui kokouksiin kantajien kanssa 8.7.1998 ja 9.3.2001 välisenä aikana.

106 Nyt käsiteltävässä asiassa on tutkittava, osoittiko komissio oikeudellisesti riittävällä tavalla keraamisia tuotteita koskevan kartellin olemassaolon, kun otetaan huomioon ensinnäkin Grohen läsnäolo Euroitaliassa ja toiseksi Pozzi Ginorin läsnäolo Michelangelossa.

107 Ensimmäiseksi ennen kuin tutkitaan sitä, eikö, kuten kantajat väittävät, komissio osoittanut oikeudellisesti riittävällä tavalla sellaisen kartellin olemassaoloa, joka koskee keraamisia tuotteita Euroitalian puitteissa, on tutkittava, kuten kantajat ovat myös väittäneet vastauksena komission väitteisiin, täyttikö komissio tältä osin SEUT 293 artiklan mukaisen perusteluvelvollisuutensa. On nimittäin muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan päätöksen perustelujen on oltava itse päätöksessä ja että komission myöhemmät selitykset voidaan ottaa huomioon vain poikkeuksellisissa olosuhteissa (asia T-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening v. komissio, tuomio 2.7.1992, Kok., s. II-1931, 131 kohta; asia T-295/94, Buchmann v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-813, 171 kohta ja yhdistetyt asiat T-374/94, T-375/94, T-384/94 ja T-388/94, European Night Services ym. v. komissio, tuomio 15.9.1998, Kok., s. II-3141, 95 kohta). Tästä seuraa, että päätöksen itsessään on oltava riittävä eikä sen perusteluina voida pitää sellaisia kirjallisia tai suullisia selityksiä, jotka on annettu jälkeenpäin kyseistä päätöstä koskevan kanteen jo ollessa unionin tuomioistuinten käsiteltävänä (ks. asia T-349/03, Corsica Ferries France v. komissio, tuomio 15.6.2005, Kok., s. II-2197, 287 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

108 Nyt käsiteltävässä asiassa on todettava, että kuten kantajat väittävät, komissio ei ole todennut väitetiedoksiannossa eikä riidanalaisessa päätöksessä yhtäältä, että Grohe kuului kilpailuoikeudessa tarkoitettuun yhteen ja samaan yritykseen Sanitecin kanssa, ja toisaalta, että kantajien Euroitalian puitteissa toimittamia keraamisia tuotteita koskevia arkaluonteisia liiketaloudellisia tietoja ei ollut osoitettu pelkästään hanojen valmistajille vaan myös ainakin yhdelle muulle keraamisten tuotteiden valmistajalle. Niillä kahdella komission riidanalaisessa päätöksessä esittämällä perustelulla, jotka esitetään edellä 81–85 kohdassa, ei ole nimittäin yhteyttä siihen, että ainakin yksi toinen Euroitalian osanottaja kuului yritysryhmään, joka kilpaili kantajien kanssa keraamisten tuotteiden markkinoilla.

109 Näin ollen komissio ei voi pätevästi korvata riidanalaisessa päätöksessä esitettyjä perusteluja eri perusteluilla, jotka se on esittänyt kirjelmissään tukeakseen toteamustaan, jonka mukaan kantajat olivat osallistuneet keraamisia tuotteita koskevaan kilpailusääntöjen rikkomiseen Euroitalian puitteissa.

110 Tältä osin komissio väittää, että se voi yhteisöjen tuomioistuimen asiassa 48/69, Imperial Chemical Industries vastaan komissio, 14.7.1972 antaman tuomion (Kok., s. 619, 145 kohta) mukaisesti vedota Sanitecin ja Grohen välisiin yhteyksiin kiistääkseen kantajien unionin yleisessä tuomioistuimessa esittämät väitteet, joilla kiistetään keraamisia tuotteita koskevan kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolo. On kuitenkin todettava, ettei tämä väite ole perusteltu. Kyseisen tuomion 145 kohdassa nimittäin todetaan, että komissiolla ei ole velvollisuutta esittää päätöksissään kaikkia perusteluja, joihin se sittemmin voi vedota kiistääkseen lainvastaisuutta koskevat perusteet, joita sen toimenpiteitä vastaan voidaan esittää. Se, että komissio ei voi ennakoida päätöksissään kaikkia väitteitä, joita yritys voi sitä vastaan esittää, ei kuitenkaan merkitse sitä, että se voisi edellä 107 kohdassa mainitun oikeuskäytännön vastaisesti korvata riidanalaisessa päätöksessä esitetyt perustelut uusilla perusteluilla, jotka se esittää kirjelmissään unionin yleisessä tuomioistuimessa vireillä olevan menettelyn aikana.

111 Edellä 110 kohdassa esitetystä syystä komissio ei voi myöskään perustellusti väittää ensimmäistä kertaa unionin yleisessä tuomioistuimessa vireillä olevan menettelyn vaiheessa, että kantajien ja Grohen välillä oli lainvastaisia kahdenvälisiä yhteyksiä, tukeakseen väitettään, jonka mukaan kilpailijoiden välillä oli käyty lainvastaisia keskusteluja.

112 Näin ollen on todettava, että riidanalaisen päätöksen perustelut ovat puutteelliset. Kantajat eivät nimittäin voineet perustelujen, sellaisina kuin ne esitetään riidanalaisessa päätöksessä, perusteella ymmärtää, miksi komissio katsoi, että Euroitalian puitteissa käydyt keskustelut, jotka koskevat keraamisten tuotteiden myyntiä Italian alueella, olivat omiaan vääristämään kilpailua näillä markkinoilla. Kantajat eivät kyenneet vetoamaan oikeuksiinsa tältä osin. Näissä olosuhteissa ei ole lausuttava kantajan väitteestä, jonka mukaan komissio ei todistanut oikeudellisesti riittävällä tavalla kilpailua rajoittavia käytäntöjä tässä yhteydessä.

113 Toiseksi Michelangelon kokousten osalta on todettava, ettei ole kiistetty, että yhtäältä Pozzi Ginori oli kantajien lisäksi ainoa tähän yhdistykseen kuulunut keraamisten tuotteiden valmistaja ja toisaalta, kuten riidanalaisen päätöksen liitteestä 7 ilmenee, kantajat osallistuivat ainoastaan seitsemään kokoukseen, jossa myös Pozzi Ginori oli läsnä ja jotka pidettiin 8.7.1998, 14.5.1999, 16.3., 12.5., 20.7. ja 26.10.2000 ja 9.3.2001. Komissio saattoi todeta arkaluonteisten liiketaloudellisten tietojen vaihdon Michelangelon puitteissa pidettyjen kokousten suhteen ainoastaan sillä ajanjaksolla, jonka aikana nämä kaksi yritystä osallistuivat kyseisiin kokouksiin. On nimittäin todettava, ettei komissio todennut riidanalaisessa päätöksessä eikä kirjelmissään, että kyseinen tietojenvaihto olisi tapahtunut Michelangelon kokousten ulkopuolella, ja erityisesti, että kantajat olisivat välittömästi toimittaneet kyseiset tiedot Pozzi Ginorille Michelangelon kokousten ulkopuolella.

114 Näin ollen on tutkittava, ovatko komission todisteet ainoastaan 8.7.1998, 14.5.1999, 16.3., 12.5., 20.7. ja 26.10.2000 ja 9.3.2001 pidettyjen kokousten osalta riittävät osoittamaan kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon ja kantajien osallistumisen tähän rikkomiseen.

115 Ensinnäkin on todettava, että komissio viittaa riidanalaisessa päätöksessä nimenomaisesti siihen, että kantajat paljastivat keraamisia tuotteita koskevia arkaluonteisia liiketaloudellisia tietoja, ainoastaan kahden, 16.3 ja 12.5.2000 pidetyn kokouksen yhteydessä (ks. riidanalaisen päätöksen 439 perustelukappale) ja 20.7.2000 pidetyn kokouksen yhteydessä (ks. riidanalaisen päätöksen 441 perustelukappale). Se ei sen sijaan mainitse yhtään lainvastaista keskustelua, joka koskisi nimenomaan keraamisia tuotteita, neljän muun kokouksen aikana, jotka pidettiin 8.7.1998 (ks. riidanalaisen päätöksen 430 perustelukappale), 14.5.1999 (ks. riidanalaisen päätöksen 435 perustelukappale), 26.10.2000 (ks. riidanalaisen päätöksen 442 perustelukappale) ja 9.3.2001 (ks. riidanalaisen päätöksen 445 perustelukappale).

116 Toiseksi aluksi kahdesta 8.7.1998 ja 14.5.1999 pidetystä kokouksesta on todettava, ettei komissio mainitse riidanalaisen päätöksen 430 ja 435 perustelukappaleessa eikä kirjelmissään sitä, että kantajat ilmoittivat tulevista keraamisten tuotteiden hinnankorotuksistaan näiden kahden kokouksen aikana. Riidanalaisen päätöksen alaviitteissä nro 533 ja 538 mainituista asiakirjoista, jotka liittyvät kahteen edellä mainittuun kokoukseen ja jotka komissio toimitti unionin yleiselle tuomioistuimelle vastauksena viimeksi mainitun tälle osoittamiin prosessinjohtotoimiin, ilmenee päinvastoin, että ainoat näiden kokousten aikana keskustellut tulevat hinnankorotukset esitti Hansa Metallwerken, joka ei valmistanut keraamisia tuotteita.

117 Lisäksi 16.3.2000 pidetystä kokouksesta on todettava, että toisin kuin komissio antaa ymmärtää riidanalaisen päätöksen 439 perustelukappaleessa, Grohen laatimasta tämän kokouksen pöytäkirjasta ei ilmene, että kantajat olisivat vaihtaneet keraamisia tuotteita koskevia arkaluonteisia liiketaloudellisia tietoja. Siinä mainitaan nimittäin ainoastaan noin 12 prosentin suuruinen kantajien hinnankorotus ilman, että täsmennetään, koskeeko tämä korotusprosentti hanoja, keraamisia tuotteita vai molempia. Kaikkiin muihin kokouspöytäkirjoihin, joissa viitataan nimenomaisesti siihen, että vaihdetut tiedot koskivat keraamisia tuotteita eikä hanoja, verraten on kuitenkin todettava, että 16.3.2000 pidetyn kokouksen pöytäkirjan perusteella ei voida näyttää toteen, että keskustelut koskivat keraamisia tuotteita.

118 Kolmesta 12.5., 20.7. ja 26.10.2000 pidetystä kokouksesta on todettava samoin kuin komissio huomauttaa riidanalaisen päätöksen 439–442 ja 445 perustelukappaleessa, että Grohen laatimista pöytäkirjoista ilmenee, että kantajat toimittivat näissä kolmessa kokouksessa arkaluonteisia liiketaloudellisia tietoja, jotka koskivat nimenomaan keraamisia tuotteita.

119 Edeltävässä kohdassa mainituista pöytäkirjoista nimittäin ilmenee, että kantajat ilmoittivat Michelangelon kokousten osallistujille, joista yksi oli niiden kilpailija Pozzi Ginori, 3 prosentin hinnankorotuksesta keraamisten tuotteiden markkinoilla 16.3.2000 pidetyn kokouksen aikana. Tämä ilmoitus hinnankorotuksesta vahvistettiin 20.7.2000 pidetyssä kokouksessa, koska silloin toistettiin, että kyseinen korotus alkaisi 1.9. lähtien ja viimeistään ennen vuoden loppua. Lisäksi viimeksi mainittua kokousta koskevasta pöytäkirjasta ilmenee, että Pozzi Ginori ilmoitti, että 4 tai 5 prosentin hinnankorotus sen keraamisia tuotteita koskevista katalogihinnoista julkistettaisiin Cersaie-messuista lähtien ja sitä sovellettaisiin 1.1.2001 alkaen. Lopuksi 26.10.2000 pidetyn kokouksen osalta Grohen pöytäkirjat vahvistavat, että kantajat ilmoittivat muille osallistujille, mukaan lukien Pozzi Ginorille, keraamisten tuotteiden 3 prosentin hinnankorotuksestaan. Tältä osin sillä, ettei kyseisistä asiakirjoista ilmene selvästi, oliko kyseinen hinnankorotus pantu jo täytäntöön vai alkaisiko se 1.1.2001, ei ole vaikutusta siihen toteamukseen, että kyseinen hinnankorotus koski tulevia hinnankorotuksia.

120 Grohen pöytäkirjasta ilmenee 9.3.2001 pidetyn kokouksen osalta, että kuten komissio totesi istunnossa vastauksenaan unionin yleisen tuomioistuimen kysymyksiin, tässä kokouksessa läsnä olleet yritykset vaihtoivat tietoja korotusprosenteistaan, jotka eivät koskeneet niiden hintoja vaan niiden myyntiä helmikuussa 2001. Komissio ei todennut riidanalaisessa päätöksessä, että tällainen vaihto merkitsi SEUT 101 artiklan 1 kohdan rikkomista. Kuten riidanalaisen päätöksen 492 perustelukappaleesta ilmenee, komissio nimittäin totesi kilpailusääntöjen rikkomisen Italiassa ainoastaan hinnankorotusten koordinoimisen osalta.

121 Edellä esitetyn valossa on todettava komission todenneen perustellusti, että kolmen 12.5., 20.7. ja 26.10.2000 pidetyn kokouksen aikana tapahtunut tietojenvaihto, jossa ilmoitettiin kantajien 3 prosentin ja Pozzi Ginorin 4,5 prosentin tulevasta hinnankorotuksesta, merkitsee SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kilpailunrajoitusta, kuten komissio totesi perustellusti riidanalaisen päätöksen 492 perustelukappaleessa. Sen sijaan komissio teki arviointivirheen todetessaan, että Michelangelon muiden kokousten, joissa kantajat ja Pozzi Ginori olivat läsnä, aikana käydyt keskustelut rikkoivat SEUT 101 artiklan 1 kohtaa.

122 Kantajien väitteet, joilla ne pyrkivät osoittamaan, ettei edellä 118 kohdassa mainittujen kolmen kokouksen perusteella voida todeta keraamisia tuotteita koskevan rikkomisen olemassaoloa, on hylättävä perusteettomina.

123 Aluksi on todettava, että Grohen laatimaa 12.5.2000 pidetyn kokouksen pöytäkirjaa koskeva kantajien tulkinta, jonka mukaan keraamisten tuotteiden 3 prosentin hinnankorotus koskisi tapahtunutta hinnankorotusta, josta päätettiin marraskuussa 1999 ja jolla ei siis olisi merkitystä kilpailuoikeuden kannalta, ei ole vakuuttava. Kuten seuraavien, 20.7. ja 26.10.2000 pidettyjen kokousten pöytäkirjoista nimittäin ilmenee, tämä korotus koski keraamisten tuotteiden tulevaa myyntiä 1.9.2000 tai 1.1.2001 alkaen. Tällaiset tulevia hinnankorotuksia koskevat tiedot olivat siis omiaan vaikuttamaan kilpailijoiden käyttäytymiseen ja vääristämään kilpailua.

124 Tämän jälkeen on todettava, että kantajien väite, jonka mukaan 20.7. ja 26.10.2000 pidettyjen kokousten pöytäkirjoista ei ilmene, että osallistujat olisivat keskustelleet keskenään sen jälkeen, kun olivat ilmoittaneet tulevista hinnankorotuksistaan, ei vaikuta siihen toteamukseen, että pelkkä näiden arkaluonteisten liiketaloudellisten tietojen vaihto muodostaa kilpailunvastaisen käytännön. Kuten edellä 39 ja 40 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee, pelkkä arkaluonteisten liiketaloudellisten tietojen paljastaminen kilpailijoille muodostaa kielletyn käytännön, koska se poistaa kilpailijan tulevaa käyttäytymistä koskevan epävarmuuden ja vaikuttaa siten suoraan tai välillisesti tietojen saajan strategiaan. Tämän vuoksi ei ollut enää välttämätöntä, toisin kuin kantajat väittävät, että komissio osoittaa tämän tietojenvaihdon mahdollisen vaikutuksen kantajien ja Pozzi Ginorin hinnoitteluun markkinoiden erityisolosuhteisiin nähden.

125 Edellä esitetyn valossa on siis todettava, ettei komissio voinut pätevästi todeta keraamisia tuotteita koskevan kartellin olemassaoloa Italian alueella, kun kyse on 12.5., 20.7. ja 26.10.2000 pidetyistä Michelangelon kokouksista.

126 Tämän kartellin täsmällisen keston osoittamiseksi on todettava, että komissio yhtäältä totesi riidanalaisen päätöksen 1140 perustelukappaleessa kutakin tuotetta kullakin alueella koskevan kunkin kartellin alkamispäivästä, että huomioon oli otettava ensimmäinen kokous, jonka osalta oli olemassa kiistattomia todisteita tulevia hinnankorotuksia koskevista keskusteluista ja kyseessä olevan yrityksen osallistumisesta tällaisiin keskusteluihin. Toisaalta vaikka riidanalaisen päätöksen 1170 perustelukappaleesta ilmenee, että komissio otti normaalisti huomioon sen päivän, jolloin se toteutti yllätystarkastuksiaan, lähes kaikkien kullakin kyseessä olevilla markkinoilla tapahtuneiden rikkomisten päättymispäivänä, saman päätöksen 1172 perustelukappaleesta ilmenee kuitenkin, että komissio katsoi, että Pozzi Ginori oli päättänyt osallistumisensa keraamisia tuotteita Italiassa koskevaan rikkomiseen sinä päivänä, jonka se osallistui viimeisen kerran Michelangelon puitteissa pidettyyn kokoukseen.

127 Näin ollen on todettava yhdenvertaiseen kohteluun Pozzi Ginorin kanssa liittyvistä syistä, että kantajat osallistuivat keraamisia tuotteita Italiassa koskevaan kartelliin yhdentoista kuukauden ajan eli 12.5.2000 lähtien, jolloin pidettiin ensimmäinen kokous, jonka osalta komissiolla on todisteita niiden osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen Michelangelon puitteissa, 9.3.2001 saakka, jolloin pidettiin viimeinen kokous, johon kantajat osallistuivat Michelangelon puitteissa. Tältä osin on nimittäin katsottava, että 26.10.2000 pidetyn kokouksen kilpailunvastaiset vaikutukset jatkuivat ainakin 9.3.2001 pidettyyn kokoukseen saakka.

128 Näin ollen ensimmäinen kanneperuste on hyväksyttävä osittain sikäli kuin komissio totesi, että kantajat olivat osallistuneet keraamisia tuotteita Italiassa koskevaan kartelliin 15.3.1993 lähtien 9.11.2004 saakka Euroitalian ja Michelangelon puitteissa. Komissio nimittäin osoitti oikeudellisesti riittävällä tavalla niiden osallistumisen tähän rikkomiseen ainoastaan 12.5.2000 ja 9.3.2001 välisenä aikana Michelangelon puitteissa. Tämä kanneperuste on hylättävä muilta osin.

129 Tämän vuoksi koska komissio on tehnyt arviointivirheen sen rikkomisen keston osalta, johon kantajat ovat osallistuneet, yhtäältä riidanalaisen päätöksen 1 artiklan 1 kohdan 3 ja 4 kohta on kumottava osittain.

130 Toisaalta unionin yleinen tuomioistuin tutkii tämän lainvastaisuuden mahdolliset vaikutukset kantajille määrätyn sakon määrän laskentaan jäljempänä 186–193 kohdassa täyden harkintavaltansa puitteissa.

2. *Toinen kanneperuste, jonka mukaan sakon määrää laskettaessa ei ole otettu huomioon sitä, että kantajat saivat osittaisen sakkoimmuniteetin Belgiassa ja Ranskassa tapahtuneen rikkomisen osalta*

131 Kantajat väittävät, että niille määrätyn sakon kokonaismäärää laskettaessa komissio ei ottanut huomioon sitä, että se oli myöntänyt niille vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan viimeisen alakohdan mukaisesti osittaisen sakkoimmuniteetin niiden rikkomisten osalta, joihin ne olivat syyllistyneet Belgiassa ja Ranskassa. Ne katsovat siis, että tätä osittaista sakkoimmuniteettia olisi pitänyt soveltaa sakon määrän laskennan viimeisessä vaiheessa eli sen jälkeen, kun komissio oli alentanut sakkoa 30 prosentilla, eikä ennen sitä, kun se sovelsi raja-arvoa, joka on 10 prosenttia liikevaihdosta.

132 Komissio kiistää kantajien väitteet.

133 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan viimeisessä alakohdassa määrätään, että jos yritys toimittaa todisteita komissiolle aikaisemmin tuntemattomista tosiseikoista, jotka liittyvät suoraan epäillyn kartellin vakavuuteen tai kestoon, komissio ei ota näitä tosiseikkoja lukuun määrittäessään sakkoa, joka määrätään kyseiset todisteet toimittaneelle yritykselle.

134 Jonkin tietyn vuoden 2002 yhteistyötiedonannon säännöksen tarkoituksen tulkinnan on kuitenkin oltava yhdenmukainen kyseiselle tiedonannolle ominaisen ajattelutavan kanssa. Tältä kannalta katsoen kyseisen tiedonannon 23 kohdan b alakohdan viimeistä alakohtaa on tulkittava siten, että sillä pyritään palkitsemaan yritys, joka siitä huolimatta, ettei olekaan ollut ensimmäinen yritys, joka on esittänyt kyseistä kartellia koskevan immuniteettihakemuksen, toimittaa kuitenkin komissiolle ensimmäisenä todisteita tälle aikaisemmin tuntemattomista tosiseikoista, jotka liittyvät suoraan kartellin vakavuuteen tai kestoon. Toisin sanoen on niin, että jos yrityksen toimittamat todisteet koskevat tosiseikkoja, joiden perusteella komissio voi muuttaa kyseisenä ajankohtana tekemäänsä arviointia kartellin vakavuudesta tai kestosta, yritys, joka toimittaa kyseiset todisteet, palkitaan immuniteetilla sen tosiseikkoja koskevan arvioinnin osalta, joka kyseisillä todisteilla voidaan näyttää toteen (edellä 97 kohdassa mainittu asia Transcatab v. komissio, tuomion 381 kohta).

135 Osittaisen sakkoimmuniteetin myöntämisellä vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan viimeisen alakohdan mukaisesti on tarkoitus kannustaa yrityksiä toimittamaan komissiolle kaikki hallissaan olevat tiedot ja todisteet rikkomisesta ilman, että tämä johtaisi niille määrättävän sakon määrän korottamiseen. Tältä osin voidaan nimittäin todeta, että jos osittaista sakkoimmuniteettia ei myönnettäisi, tämä saattaisi kannustaa komission kanssa vuoden 2002 yhteistyötiedonannon puitteissa yhteistyötä tekeviä yrityksiä olemaan toimittamatta sille kaikkia hallussaan olevia tietoja ja todisteita rikkomisen kestosta tai maantieteellisestä laajuudesta.

136 Näissä olosuhteissa osittaisen sakkoimmuniteetin myöntämisen vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan viimeisen alakohdan nojalla on johdettava siihen, ettei komissio ota huomioon sakon perusmäärän laskennan vaiheesta lähtien niihin tuotteisiin tai palveluihin liittyvää liikevaihtoa, jotka ovat olleet kilpailusääntöjen vastaisen toiminnan kohteena ja joiden osalta komissio on myöntänyt osittaisen sakkoimmuniteetin.

137 Nyt käsiteltävässä asiassa on kiistatonta, kuten komissio totesi riidanalaisen päätöksen 1313 ja 1315 perustelukappaleessa, että kantajilla oli oikeus saada osittainen sakkoimmuniteetti niiden kilpailusääntöjen rikkomisten suhteen, joihin ne olivat osallistuneet Belgiassa ja Ranskassa.

138 Huolimatta edeltävässä kohdassa esitetystä toteamuksesta on kuitenkin todettava, että riidanalaisen päätöksen taulukosta E ilmenee, että komissio otti huomioon kantajille määrättävän sakon perusmäärää laskiessaan määrät, jotka liittyvät niihin kilpailusääntöjen rikkomisiin, joihin ne olivat osallistuneet Ranskassa ja Belgiassa.

139 Näin ollen komissio teki arviointivirheitä, kun se otti huomioon sakon perusmäärää laskiessaan yhtäältä 3 490 000 euron määrän, joka vastaa sakkoa, joka liittyy hanoja koskevaan rikkomiseen Ranskassa, ja toisaalta 1 980 000 euron ja 3 060 000 euron määrät, jotka liittyvät keraamisia tuotteita koskeviin rikkomisiin Belgiassa ja Ranskassa.

140 Näissä olosuhteissa on hyväksyttävä kantajien esittämä toinen kanneperuste siltä osin kuin komissio otti virheellisesti huomioon sakon perusmäärää laskiessaan edeltävässä kohdassa mainitut määrät. Koska tämä lainvastaisuus koskee ainoastaan sakon määrän laskentaa eikä komission riidanalaisessa päätöksessä esittämää rikkomisen olemassaoloa koskevaa toteamusta, unionin yleinen tuomioistuin tutkii tämän lainvastaisuuden seuraukset välittömästi jäljempänä 192 kohdassa täyden harkintavaltansa puitteissa. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin tuomioistuimet voivat nimittäin käyttää täyttä harkintavaltaa myös muissa kuin kumoamistapauksissa (ks. edellä 48 kohdassa mainittu asia Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 15.10.2002, 692 kohta; ks. vastaavasti myös asia C-3/06 P, Groupe Danone v. komissio, tuomio 8.2.2007, Kok., s. I-1331, 61 kohta).

3. *Kolmas kanneperuste, jonka mukaan komissio katsoi virheellisesti, että kantajat olivat vasta toinen eikä ensimmäinen yritys, joka toimitti sille todisteita, joilla on vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 21 kohdassa tarkoitetulla tavalla merkittävää lisäarvoa*

141 Kantajat väittävät lähinnä komission katsoneen virheellisesti, että Grohe oli toimittanut sille tietoja, joilla on vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 21 kohdassa tarkoitetulla tavalla merkittävää lisäarvoa, ennen kuin kantajat olivat täyttäneet tämän edellytyksen. Tämän vuoksi ne katsovat, että niiden olisi pitänyt saada 50 prosentin eikä 30 prosentin alennus määrätyn sakon kokonaismäärästä. Ne esittävät tältä osin kaksi pääasiallista väitettä. Ensinnäkin riidanalaisesta päätöksestä ilmenee niiden mukaan, ettei komissio tutkinut oikeudellisesti riittävällä tavalla sitä, mikä yritys, ne vai Grohe, oli ensimmäisenä täyttänyt edellytyksen, joka koskee merkittävää lisäarvoa. Toiseksi komissio totesi niiden mukaan virheellisesti, että Grohen esittämä pyyntö vuoden 2002 yhteistyötiedonannon soveltamiseksi täytti merkittävän lisäarvon edellytyksen ennen kuin kantajat olivat esittäneet pyyntöjään.

142 Aluksi on muistutettava, että vuoden 2002 yhteistyötiedonannossa komissio määritteli ne edellytykset, joiden mukaisesti komission kanssa kartellitutkimuksissa yhteistyötä tekevät yritykset voidaan vapauttaa sakoista tai ne voivat saada alennusta sen sakon määrästä, joka niiden olisi pitänyt maksaa.

143 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 20 kohdan mukaan ”yritykset, jotka eivät täytä [sakoista vapauttamisen] edellytyksiä, voivat saada lievennystä sakkoihin, jotka olisi määrätty muussa tapauksessa”.

144 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 21 kohdan mukaan ”[sakkojen lieventämiseksi tiedonannon 20 kohdan perusteella] yrityksen on toimitettava komissiolle epäillystä kilpailusääntöjen rikkomisesta todisteita, joilla on merkittävää lisäarvoa suhteessa komission hallussa jo oleviin todisteisiin, ja sen on lopetettava osallistumisensa epäiltyyn kilpailusääntöjen rikkomiseen viimeistään siinä vaiheessa, kun se toimittaa todisteet”.

145 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan ensimmäisessä alakohdassa on määrätty kolme vaihteluväliä, joiden mukaisesti sakkoja alennetaan. Yrityksellä, joka ensimmäisenä täyttää tiedonannon 21 kohdan mukaiset edellytykset, on oikeus 30–50 prosentin alennukseen sakosta, toisella yrityksellä 20–30 prosentin alennukseen ja seuraavilla yrityksillä enintään 20 prosentin alennukseen sakosta.

146 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan toisessa alakohdassa todetaan, että ”sakkojen lievennyksen tason ratkaisemiseksi kussakin näistä ryhmistä komissio ottaa huomioon sen, minä ajankohtana [tiedonannon] 21 kohdan mukaiset edellytykset täyttävät todisteet toimitettiin ja missä määrin ne sisälsivät lisäarvoa” ja että ”komissio voi myös ottaa huomioon yrityksen todisteiden toimittamispäivän jälkeisen yhteistyön laajuuden ja jatkuvuuden”.

147 Jo vuoden 2002 yhteistyötiedonannon logiikasta ilmenee, että sillä tavoiteltuna vaikutuksena on synnyttää kartelleissa epävarmuuden leimaama ilmapiiri kannustamalla kartellien ilmiantamista komissiolle. Kyseinen epävarmuus seuraa juuri siitä, että kartellin jäsenet tietävät, että ainoastaan yksi niistä voi saada sakkoimmuniteetin antamalla ilmi muut kartelliin osalliset ja asettamalla ne siten vaaraan siitä, että niille määrätään sakkoja. Kyseisessä järjestelmässä samaa ajattelutapaa noudattaen yritysten, jotka ryhtyvät tekemään kaikkein nopeimmin yhteistyötä, oletetaan saavan suuremman alennuksen niille muussa tapauksessa määrätyistä sakoista kuin yritykset, jotka alkavat tehdä yhteistyötä hitaammin (edellä 97 kohdassa mainittu asia Transcatab v. komissio, tuomion 379 kohta).

148 Se, missä järjestyksessä ja miten nopeasti kartellin jäsenet ovat valmiita tekemään yhteistyötä, on siis yksi yhteistyötiedonannolla käyttöön otetun järjestelmän olennaisista tekijöistä (edellä 97 kohdassa mainittu asia Transcatab v. komissio, tuomion 380 kohta).

149 Tältä osin on muistettava, että vaikka komission on perusteltava ne syyt, joiden nojalla se katsoo, että yritysten yhteistyötä koskevan tiedonannon puitteissa toimittamat seikat merkitsevät myötävaikutusta, joka oikeuttaa tai ei oikeuta määrättävän sakon alentamiseen, sitä vastoin yritysten, jotka haluavat riitauttaa komission tältä osin tekemän päätöksen, tehtävänä on osoittaa, että komissio ei olisi ilman tällaisia yritysten vapaaehtoisesti toimittamia tietoja voinut näyttää toteen kilpailusääntöjen rikkomisen olennaista osaa ja siis tehdä päätöstä, jossa määrätään sakkoja (yhdistetyt asiat C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P ja C-137/07 P, Erste Group Bank ym. v. komissio, tuomio 24.9.2009, Kok., s. I-8681, 297 kohta ja asia T-343/08, Arkema France v. komissio, tuomio 17.5.2011, Kok., II-2287, 135 kohta).

150 Kun alennuksen olemassaolon syy otetaan huomioon, komissio ei voi sivuuttaa annettujen tietojen hyödyllisyyttä, jota on välttämättä tarkasteltava suhteessa sen hallussa jo oleviin todisteisiin (edellä 98 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Gütermann ja Zwicky v. komissio, tuomion 220 kohta ja edellä 149 kohdassa mainittu asia Arkema France v. komissio, tuomion 136 kohta).

151 Kun yritys yhteistyön puitteissa pelkästään vahvistaa – epätäsmällisemmin eikä yhtä nimenomaisesti – tietyt sellaisista tiedoista, jotka jokin toinen yritys on jo toimittanut ollakseen yhteistyössä komission kanssa, sen yhteistyön asteen – vaikka siitä saattaa olla komissiolle tiettyä hyötyä – ei voida katsoa olevan rinnastettavissa nämä tiedot ensimmäisenä toimittaneen yrityksen yhteistyön asteeseen. Lausunto, jossa pelkästään tietyssä määrin vahvistetaan komissiolla jo oleva lausunto, ei nimittäin helpota komission tehtävää merkittävästi. Näin ollen se ei voi olla riittävä, että sen vuoksi olisi perusteltua alentaa sakkoa yhteistyön perusteella (ks. edellä 149 kohdassa mainittu asia Arkema France v. komissio, tuomion 137 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

152 Sakkoa ei myöskään voida alentaa sen perusteella, että yritys on tehnyt asian tutkinnassa yhteistyötä, silloin, kun kyseinen yhteistyö ei ole mennyt pitemmälle kuin yritykselle asetuksen N:o 1/2003 18 artiklan nojalla kuuluvista velvollisuuksista on seurannut (ks. edellä 149 kohdassa mainittu asia Arkema France v. komissio, tuomion 138 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

153 Vaikka olisi katsottava, kuten komissio väittää, että sillä on harkintavaltaa tutkiessaan sille vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla toimitettujen tietojen merkittävää lisäarvoa, on myös niin, ettei unionin yleinen tuomioistuin voi tukeutua kyseiseen harkintavaltaan jättääkseen valvomatta tätä komission harkintaa yksityiskohtaisesti sekä oikeudellisten kysymysten että tosiseikkojen osalta (ks. analogisesti edellä 28 kohdassa mainittu asia Chalkor v. komissio, tuomion 62 kohta).

154 Kantajien kaksi pääasiallista väitettä, jotka esitetään edellä 141 kohdassa, on tutkittava edellä 142–153 kohdassa mainittujen seikkojen valossa.

155 Ensinnäkin kantajien väitteestä, jonka mukaan riidanalaisesta päätöksestä ilmenee, ettei komissio tutkinut oikeudellisesti riittävällä tavalla väitettä, jonka mukaan ne olisi pitänyt katsoa Grohen sijasta sakkoimmuniteetin saajan jälkeen ensimmäiseksi yritykseksi, joka täytti merkittävää lisäarvoa koskevan edellytyksen, on todettava, että komissio arvioi riidanalaisen päätöksen 1277–1280 perustelukappaleessa seuraavaa:

”1277) Grohe oli Mascon jälkeen ensimmäinen yritys, joka pyysi sakkojen poistamista tai alentamista – –

1278) Komissio arvioi, että Grohen sakkojen poistamista tai alentamista koskevilla pyynnöillä oli merkittävää lisäarvoa seuraavista syistä: ne vahvistivat tiedot, jotka komissiolla oli jo hallussaan i) yritysten osallistumisesta, ii) komission tutkimasta ajanjaksosta, iii) olosuhteista, joissa kartellin jäsenet tapasivat ja kommunikoivat keskenään, sekä iv) kartellin yleisestä toiminnasta ja siitä, miten sopimukset pantiin täytäntöön. Grohen ilmoitusten avulla komissio saattoi myös rekonstruoida täsmällisemmin kartellin jäsenten tiettyjen järjestöjen puitteissa toteuttamien koordinoitujen ponnistusten mekanismin. Nämä ilmoituksen sisälsivät myös uusia todisteita kartellin organisaatiota koskevien kirjallisten kuvausten ja sellaisten kokouspöytäkirjojen muodossa, jotka paljastavat kartellin jäsenten välisiä hintojen koordinointijärjestelyjä.

1279) Grohen ilmoitukset olivat kuitenkin pääasiallisesti vahvistavia ja selittäviä. Vaikka ne vahvistivat komission kykyä todeta tiettyjä tosiseikkoja, komissiolla oli jo asiakirja-aineistossaan todisteita, jotka liittyvät suurimpaan osaan näistä tosiseikoista. Yleisesti yhteistyön laajuudesta on todettava, että Grohen avulla oli hyvin vähän tai ei ollenkaan arvoa tiettyjen jäsenvaltioiden osalta (erityisesti Itävalta, Alankomaat tai Italia). Vaikka AFPR:ään liittyvät todisteet osoittautuivat mielenkiintoisiksi, ne esitettiin sen jälkeen, kun [kantajat] esittivät todisteita tämän yhdistyksen toiminnasta, mikä alensi huomattavasti niiden lisäarvoa. Lisäksi jopa niiden jäsenvaltioiden osalta, joissa Grohen yhteistyö oli merkittävintä, se esitti vain harvoin asiakirjatodisteita, jotka ovat peräisin kyseessä olevalta ajanjaksolta (in tempore non suspecto) ja jotka osoittavat nimenomaan hinnankorotuksia koskevien tietojen vaihdon. Näiden seikkojen valossa, vaikka Grohen asemaa [vuoden 2002] yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan ja 26 kohdan nojalla ei ole kyseenalaistettu, komissio katsoo, että Grohelle myönnettävien alennusten asteikon on oltava alin mahdollinen.

1280) Vastauksessaan väitetiedoksiantoon [kantajat] kiistä[vät] useaan otteeseen Grohen ilmoitusten lisäarvon tai pyrkivät osoittamaan, että [niiden] omilla ilmoituksilla on katsottava olevan paljon enemmän lisäarvoa kuin Grohen ilmoituksilla – –. Komissio katsoo, etteivät nämä väitteet ole riittäviä, jotta voitaisiin todeta, ettei Grohe ole tuonut riittävästi lisäarvoa. Komissio, jonka mukaan Grohen panos olisi voinut olla laadukkaampi, otti tämän seikan huomioon päättäessään tietystä alennuksesta asteikon puitteissa.”

156 Nyt käsiteltävässä asiassa edeltävässä kohdassa esitetyistä riidanalaisen päätöksen perustelukappaleista ilmenee siis yksiselitteisesti, että ensinnäkin komissio esitti neljä perustetta sen toteamuksensa tueksi, jonka mukaan Grohen pyyntö vuoden 2002 yhteistyötiedonannon soveltamiseksi täyttää edellytyksen, joka liittyy merkittävään lisäarvoon suhteessa sillä aiemmin olleeseen tietoon, toiseksi se selitti, miksi se katsoi, että Grohe saattoi hyötyä ainoastaan pienestä 30 prosentin alennuksesta, ja kolmanneksi se vastasi kantajien väitteisiin, joilla pyrittiin horjuttamaan sen toteamusta, jonka mukaan Grohen pyynnöllä oli merkittävää lisäarvoa.

157 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan toisen alakohdan nojalla komissiolla ei ollut velvollisuutta vertailla Grohen pyynnössä ja kantajien pyynnössä esitettyjen tietojen hyödyllisyyttä vaan tutkia, oliko ennen kantajien vuoden 2002 yhteistyötiedonannon soveltamista koskevan pyynnön esittämistä Grohen toimittamilla tiedoilla merkittävää lisäarvoa suhteessa niihin tietoihin, jotka komissiolla oli muutoin asiakirja-aineistossaan tuona päivänä.

158 Näin ollen on todettava, että kuten edellä 155 kohdassa esitetyistä riidanalaisen päätöksen perusteluista ilmenee, komissio tutki oikeudellisesti riittävällä tavalla sitä, täyttivätkö Grohen toimittamat tiedot merkittävää lisäarvoa koskevan edellytyksen ennen kuin kantajat esittivät oman pyyntönsä.

159 Näin ollen kantajien ensimmäinen kanneperuste on hylättävä perusteettomana.

160 Tältä osin on todettava, että kantajat pyysivät unionin yleistä tuomioistuinta määräämään prosessinjohtotoimena, että komissio toimittaa sisäiset asiakirjat, joissa se selitti, miksi pikemminkin kantajia kuin Grohea pidettiin toisena yrityksenä, joka toimitti tietoja, joilla oli merkittävää lisäarvoa, tai toteamaan, ettei komissio ole tutkinut tätä kysymystä asianmukaisesti. Tältä osin on korostettava, että kuten edellä 144 kohdassa esitetystä vuoden 2002 yhteistyötiedoksiannon 21 kohdasta ilmenee, komission ei tarvinnut vertailla keskenään kantajien pyyntöä ja Grohen pyyntöä, vaan yksinomaan todeta, täyttikö Grohen hakemus sillä hetkellä, jolloin kantajien pyyntö oli esitetty, jo merkittävää lisäarvoa koskevan edellytyksen, kun otetaan huomioon komissiolla tuona päivänä hallussaan olleet tiedot. Näissä olosuhteissa kantajien pyyntö on hylättävä vaikutuksettomana, koska se ei voi missään tapauksessa horjuttaa edellä 158 kohdassa esitettyä toteamusta.

161 Toisena toteamuksena on kantajien väitteestä, jonka mukaan komissio katsoi virheellisesti, että Grohen pyynnöllä oli merkittävää lisäarvoa, esitettävä, että on ensinnäkin kiistatonta, että kantajat esittivät pyyntönsä 19.11.2004 pyrkien hyötymään vuoden 2002 yhteistyötiedoksiannosta. On myös kiistatonta, että yksinomaan niiden tietojen perusteella, jotka Grohe toimitti komissiolle 15. ja 17.11.2004, on tutkittava, oliko kyseisillä tiedoilla merkittävää lisäarvoa ennen kuin kantajat esittivät oman pyyntönsä 19.11.204.

162 Toiseksi kantajien siitä vaatimuksesta, että unionin yleinen tuomioistuin jättäisi tutkimatta vastineen liitteet 35–37, koska oikeuskäytännön mukaan asianosaisten väitteet on välttämättä esitettävä kirjelmissä eikä liitteissä, on muistutettava, että Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 21 artiklan ja työjärjestyksen 44 artiklan 1 kohdan c alakohdan nojalla vaikka kannekirjelmää voidaan muiden asianosaisten unionin yleisessä tuomioistuimessa vaihtamien kirjelmien tapaan tukea ja täydentää tietyiltä osin viittaamalla sen liitteenä olevien asiakirjojen tiettyihin kohtiin, sillä, että viitataan yleisluonteisesti toisiin asiakirjoihin, vaikka ne olisivatkin kannekirjelmän tai muun kirjelmän liitteinä, ei korjata sitä, että kanteessa tai muussa kirjelmässä ei ole mainittu olennaisia oikeudellisia perusteita ja perusteluja, jotka siinä on edellä mainittujen määräysten mukaan mainittava (ks. vastaavasti asia T-201/04, Microsoft v. komissio, tuomio 17.9.2007, Kok., s. II-3601, 94 ja 95 kohta).

163 Nyt käsiteltävässä asiassa on todettava, että vastineen liitteissä 35–37 komissio esittää kaksi taulukkoa, joissa se esittää syyt, joiden perusteella se katsoo, että kullakin Grohen 15. ja 17.11.2004 esittämällä asiakirjalla on tai ei ole merkittävää lisäarvoa niihin asiakirjoihin nähden, jotka sillä oli hallussaan aiemmin. Kuten komissio väittää perustellusti, tämä taulukot tukevat ja täydentävät sen vastineen 77, 79, 81 ja 82 kohdissa esittämiä väitteitä, joissa yhtäältä se arvioi yleisesti, että Grohen toimittamilla tiedoilla oli merkittävää lisäarvoa, ja toisaalta se selitti täsmällisemmin, miksi se oli katsonut, että se saattoi Grohen toimittamien asiakirjojen perusteella vahvistaa asiakirja-aineistossaan olevia todisteita ja niillä oli siis merkittävää lisäarvoa.

164 Näin ollen kantajien vaatimus, että unionin yleinen tuomioistuin jättäisi tutkimatta vastineen liitteet 35–37, on hylättävä.

165 Kolmanneksi on todettava, että vastineen liitteissä 35–37 esitetyistä taulukoista ilmenee, kuten komissio myönsi riidanalaisen päätöksen 1279 perustelukappaleessa (ks. edellä 155 kohta), että erittäin monella Grohen 15. ja 17.11.2004 esittämällä asiakirjalla ei voida katsoa olevan merkittävää lisäarvoa siksi, että komissiolla oli ne jo hallussaan, koska nämä tiedot oli kerätty sen tarkastusten aikana tai koska Masco oli jo toimittanut ne sille. On myös totta, että toisin kuin komissio väittää, myöskään useilla Grohen toimittamilla asiakirjoilla, kuten kutsukirjeillä saksalaisen AGSI-nimisen yhdistyksen tai Euroitalian kokouksiin, ei voitu katsoa olevan merkittävää lisäarvoa, koska nämä asiakirjat olisi voitu saada asetuksen N:o 1/2003 18 artiklan nojalla (ks. edellä 152 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö) ja koska komissiolla oli jo hallussaan näiden kokousten pöytäkirjat. Sama koskee niitä Grohen toimittamia asiakirjoja, joihin komissio ei tukeutunut riidanalaisessa päätöksessä kilpailusääntöjen rikkomisen toteamiseksi.

166 Sanotun vaikuttamatta edeltävässä kohdassa esitettyyn on kuitenkin todettava aluksi, että kuten kannekirjelmän liitteestä 28 ja vastineen liitteestä 34 ilmenee, vuoden 2002 yhteistyötiedonannon soveltamista koskevan pyyntönsä tueksi esittämissään suullisissa ilmoituksissa Grohe myönsi yhtäältä osallistuneensa rikkomiseen ja toisaalta vahvisti ilmoituksissaan tiedot, jotka komissiolla oli jo hallussaan kartellin toiminnasta, ja sen oman osallistumisensa kartelliin saksalaisten ja italialaisten yhdistysten puitteissa suhteellisen täsmällisesti sikäli kuin se ilmoitti päivämääriä, paikkoja, osallistujia ja aiheita, joista keskusteltiin kyseisten yhdistysten kokouksissa.

167 Tämän jälkeen Grohe esitti rikkomisesta tiettyjä tietoja, joita komissiolla ei ollut aiemmin hallussaan, ja tapahtuma-ajalta peräisin olevia rikkomista tukevia tietoja. Kaksi kokousta vahvistavat tämän toteamuksen.

168 Yhtäältä Italiassa 19.7.2002 pidetystä Michelangelon kokouksesta, jonka Grohe mainitsi 17.11.2004 päivätyssä ilmoituksessaan, Grohe täsmensi, että osanottajat olivat vaihtaneet yksityiskohtaisia tietoja myynnistä ja yksilöllisistä markkinaosuuksista, ja vahvisti tämän toimittamalla komissiolle todisteita kyseisistä keskusteluista, jotka ilmenevät tämän kokouksen pöytäkirjoista. Kantajien väite, jonka mukaan kyse on yhdestä ainoasta kokouksesta 65 Euroitalian ja Michelangelon puitteissa järjestetyn kokouksen joukossa ja jonka mukaan komissiolla oli jo riittävät tiedot todetakseen hanoja koskevan kartellin Italiassa, ei vaikuta siihen toteamukseen, että tämä todiste helpotti komission tehtävää, sillä se vahvisti niiden todisteiden lukumäärää, joihin se saattoi tukeutua todetakseen kilpailusääntöjen rikkomisen.

169 Toisaalta Saksan ja 14.7.2004 pidetyn AGSI:n kokouksen osalta komissio toteaa, että se saattoi todeta täsmällisesti tulevia hinnankorotuksia koskevien tietojen vaihdon vuonna 2005 ainoastaan Grohen toimittaman taulukon perusteella. Tästä on todettava, että vaikka riidanalaisen päätöksen alaviitteestä nro 221 ilmenee, että komissiolla oli aiemmin muita todisteita, joiden perusteella se saattoi todeta rikkomisen, kantajat eivät ole kuitenkaan kiistäneet sitä, että mikään asiakirjatodiste ei ollut yhtä yksityiskohtainen, joten se vahvisti komission kykyä todistaa kartellin toiminta.

170 Edellä 165–169 kohdassa esitettyjen toteamusten valossa on todettava, että toisin kuin kantajat väittävät kirjelmissään ja esittivät istunnossa, Grohen toimittamilla tiedoilla, kun niitä tarkastellaan kokonaisuutena, oli merkittävää lisäarvoa, jolla voidaan perustella sitä, että komissio alensi sen sakon määrää.

171 Kantajien väite, jonka mukaan [EY] 81 artiklan mukaisesta menettelystä (asiassa COMP/36.571/D-1: Itävallan pankit – ”Lombard-klubi”) 11.6.2002 tehdyn komission päätöksen 2004/138/EY (EUVL 2004, L 56, s. 1) 550 perustelukappaleesta ilmenee, että alennuksen soveltamista yhteistyötiedonannon perusteella koskevalla pyynnöllä voi olla merkittävää lisäarvoa vain, jos kyseessä oleva yritys esittää uusia tosiseikkoja, joita komissiolla ei aiemmin ollut tiedossaan, ja jos se esittää selityksiä, jotka helpottavat komission rikkomisen ymmärtämistä, on hylättävä perusteettomana. Nimittäin jos komissio voi sellaisten tietojen, jotka yritys toimittaa komission jo tuntemista rikkomista merkitsevistä tosiseikoista, perusteella todistaa tosiseikat, joita se ei olisi muutoin pystynyt toteamaan, tällaisilla

tiedoilla on merkittävää lisäarvoa. Tällainen vahvistaminen, joka poikkeaa edellä 151 kohdassa kuvatusta, on komissiolle hyödyllinen kartellista määrättävän seuraamuksen yhteydessä. Näissä olosuhteissa pelkästään se, ettei yritys ilmoita komissiolle tosiseikkoja, joista se ei ollut aiemmin tietoinen, ei näin ollen voi kumota toteamusta, että sen yhteistyöllä oli kuitenkin merkittävää lisäarvoa.

172 Näin ollen kantajan kolmas kanneperuste on hylättävä perusteettomana.

4. *Neljäs kanneperuste, joka koskee vuoden 2006 suuntaviivojen taannehtivaa soveltamista*

173 Kantajat väittävät lähinnä, että vuoden 2006 suuntaviivojen soveltaminen nyt käsiteltävän asian tosiseikkoihin suuntaviivojen asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa (EYVL 1998, C 9, s. 3; jäljempänä vuoden 1998 suuntaviivat), jotka olivat voimassa kantajien jättäessä pyyntönsä, sijasta loukkaa taannehtivuuskiellon periaatetta, sellaisena kuin se vahvistetaan oikeuskäytännössä, sekä rikkoo perusoikeuskirjan 49 artiklan 1 kohtaa ja Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen 7 artiklaa.

174 Komissio kiistää tämän väitteen.

175 Oikeuskäytännön mukaan rikoslain taannehtivuuskiellon periaatetta, sellaisena kuin se ilmenee perusoikeuskirjan 49 artiklasta, sovelletaan kaikissa hallinnollisissa menettelyissä, jotka saattavat johtaa seuraamusten määräämiseen kilpailusääntöjen nojalla (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P ja C-213/02 P, Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomio 28.6.2005, Kok., s. I-5425, 202 kohta), ja sen perusteella voidaan vastustaa rikkomisen vahvistavan säännöksen uuden tulkinnan taannehtivaa soveltamista, kun tämän tulkinnan tulos ei ollut kohtuullisesti ennakoitavissa kilpailusääntöjen rikkomishetkellä (ks. vastaavasti ja analogisesti edellä 140 kohdassa mainittu asia Groupe Danone v. komissio, tuomion 87–89 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja asia T-83/08, Denki Kagaku Kogyo ja Denka Chemicals v. komissio, tuomio 2.2.2012, 120 kohta). Oikeuskäytännössä on todettu, että tämän periaatteen noudattamisen valvomiseksi on tutkittava, oliko kyseinen muutos kohtuullisesti ennakoitavissa silloin, kun kyseessä olevat kilpailusääntöjen rikkomiset tapahtuivat (edellä mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 224 kohta). Ennakoitavuuden käsitteen sisältö riippuu suuresti kyseessä olevan tekstin sisällöstä, sen kattamasta alasta ja sen adressaattien lukumäärästä ja laadusta. Lain ennakoitavuuden vastaista ei ole se, että kyseessä olevan henkilön on käytettävä valistuneita neuvonantajia arvioidakseen asian mukaisesti tietyn teon mahdollisia seurauksia asian olosuhteissa. Tämä koskee erityisesti ammattilaisia, jotka ovat tottuneet siihen, että heidän on harjoitettava ammattiaan huolellisesti. Heidän voidaan myös odottaa arvioivan erityisen huolellisesti toimintansa sisältämiä riskejä (em. yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 219 kohta).

176 Tältä osin on muistutettava, että asetuksen N:o 1/2003 säännöksistä ilmenevien kilpailusääntöjen tehokas soveltaminen edellyttää sitä, että komissio voi kyseisen asetuksen 23 artiklan 2 kohdassa ilmoitetuissa rajoissa milloin tahansa korottaa sakkojen tasoa, jos tämä on tarpeen unionin kilpailupolitiikan toteuttamiseksi. Tästä seuraa, että sellaiseen hallinnolliseen menettelyyn, jonka päätteeksi voidaan määrätä sakkoja, osallistuvat yritykset eivät voi saavuttaa perusteltua luottamusta siihen, ettei komissio ylitä aiemmin käytettyä sakkojen tasoa, eikä sakkojen laskentamenetelmään, vaan päinvastoin kyseisten yritysten on otettava huomioon se mahdollisuus, että komissio päättää minä hetkenä hyvänsä korottaa sakkojen tasoa aiemmin soveltamastaan tasosta joko korottamalla sakkojen määrän tasoa määräämällä sakkoja yksittäisissä päätöksissä tai soveltamalla yksittäistapauksiin suuntaviivojen kaltaisia yleisesti sovellettavia käytännesääntöjä (edellä 175 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 227–230 kohta ja edellä 140 kohdassa mainittu asia Groupe Danone v. komissio, tuomion 90 ja 91 kohta).

177 Nyt käsiteltävässä asiassa on yhtäältä todettava, että vuoden 2006 suuntaviivat kuuluvat asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 ja 3 kohdassa säädettyyn oikeudelliseen kehykseen, että ne auttavat täsmentämään tästä säännöksestä johtuvan komission harkintavallan käyttämisen rajoja ja että asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan mukaan vuoden 2006 suuntaviivojen 32 kohdassa määritetään kunkin rikkomiseen osallistuvan yrityksen tai yritysten yhteenliittymän sakon lopullisen määrän ylärajaksi 10 prosenttia edeltävän tilikauden aikana toteutetusta kokonaisliikevaihdosta.

178 Toisaalta on todettava, että vaikkei vuoden 1998 suuntaviivojen säännöllisestä tarkistamisesta ole nimenomaista määräystä, kantajien olisi olemassa olevan oikeuskäytännön valossa pitänyt ottaa huomioon se mahdollisuus, että kilpailusääntöjen rikkomisen jälkeen komissio päättää antaa ja soveltaa uusia sakkojen laskentaa koskevia suuntaviivoja (edellä 175 kohdassa mainittu asia Denki Kagaku Kogyo ja Denka Chemicals v. komissio, tuomion 116 kohta).

179 Kaiken edellä esitetyn perusteella on todettava, että vuoden 2006 suuntaviivat ja erityisesti niiden sisältämä sakkojen uusi laskentatapa – jos oletetaan, että niillä korotettiin määrättävien sakkojen tasoa – olivat kohtuullisesti kantajien kaltaisten yritysten ennakoitavissa kyseessä olevien rikkomisten toteuttamisajankohtana ja että komissio ei ole loukannut taannehtivuuskiellon periaatetta, kun se on soveltanut riidanalaisessa päätöksessä vuoden 2006 suuntaviivoja kilpailusääntöjen rikkomiseen, joka on toteutettu ennen kuin suuntaviivat oli annettu (ks. vastaavasti edellä 175 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 231 ja 232 kohta ja asia C-397/03, Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients v. komissio, tuomio 18.5.2006, Kok., s. I-4429, 25 kohta).

180 Kantajien kaksi väitettä, joiden mukaan vuoden 2006 suuntaviivojen taannehtiva soveltaminen ei ollut ennakoitavissa nyt käsiteltävässä asiassa, eivät voi heikentää edeltävässä kohdassa esitettyä toteamusta.

181 Ensinnäkin kantajat väittävät, että vaikka yrityksillä ei ennen vuoden 1998 suuntaviivojen antamista voinut olla perusteltua luottamusta siihen, että sakkojen laskentamenetelmä pysyisi muuttumattomana, tilanne oli erilainen niiden antamisen jälkeen, kun otetaan huomioon kestoa koskevan edellytyksen korostunut merkitys vuoden 2006 suuntaviivoissa. On kuitenkin todettava, että koska yhdessäkään vuoden 1998 suuntaviivojen määräyksessä ei todeta, ettei suuntaviivoja muutettaisi unionin kilpailusääntöjen tehokkaan soveltamisen takaamiseksi, kantajilla ei voinut olla mitään perusteltua luottamusta tältä osin, ei myöskään siihen, että kartellin kestoa koskevalla edellytyksellä ei olisi korostunutta merkitystä sakon määrää määritettäessä uusien suuntaviivojen puitteissa. Näin ollen tämä kantajien väite on hylättävä perusteettomana.

182 Toiseksi kantajat väittävät, että niillä oli perusteltu luottamus siihen, että vuoden 1998 suuntaviivoja sovellettaisiin nyt käsiteltävän asian tosiseikkoihin, koska yhtäältä ne esittivät pyyntönsä heti sen jälkeen, kun unionin tuomioistuin lausui vuoden 1998 suuntaviivojen olevan laillisia edellä 175 kohdassa mainituissa yhdistetyissä asioissa Dansk Rørindustri ym. vastaan komissio antamassaan tuomiossa ja koska toisaalta komissiolta kesti tarkastuksista lähtien kaksi vuotta antaa väitetiedoksiantonsa. Tästä on todettava, etteivät nämä kaksi väitettä vaikuta millään tavalla edellä 176 ja 177 kohdassa mainittuun toteamukseen, jonka mukaan oli riittävän ennakoitavissa, että komissio mukauttaa sakkojen tasoa politiikkansa tarpeiden mukaan ja soveltaa näin ollen vuoden 2006 suuntaviivoja nyt käsiteltävän asian tosiseikkoihin. Nämä väitteet on näin ollen hylättävä vaikutuksettomina.

183 Tässä tilanteessa neljäs kanneperuste on hylättävä kokonaisuudessaan.

184 Kantajien neljän kanneperusteen tarkastelun valossa on ensinnäkin yhtäältä hyväksyttävä osittain ensimmäinen kanneperuste ja, kun otetaan huomioon se, että komission tältä osin tekemä virhe koskee itse rikkomisen (tässä tapauksessa kartellin) toteamista, kumottava osittain riidanalaisen päätöksen 1 artiklan 1 kohdan 3 ja 4 alakohta edellä 128 kohdassa esitetystä syystä. Toisaalta tämän lainvastaisuuden vaikutukset kantajille määrättyjen sakkojen määrään todetaan kantajien

mukauttamisvaatimusten tutkinnan yhteydessä. Toiseksi on yhtäältä hyväksyttävä toinen kanneperuste edellä 138 kohdassa esitetystä syystä, ja toisaalta tämän lainvastaisuuden vaikutukset sakon määrään todetaan kantajien mukauttamisvaatimusten tutkinnan yhteydessä. Kolmanneksi kumoamisvaatimukset on hylättävä muilta osin.

B *Toissijaisesti esitetyt vaatimukset kantajille määrättyjen sakkojen määrän alentamisesta*

185 Kun otetaan huomioon toiset vaatimukset, joilla kantajat vaativat unionin yleistä tuomioistuinta alentamaan niille määrättyjen sakkojen määrää (ks. edellä 26 kohta), unionin yleisen tuomioistuimen on täyttä harkintavaltaansa käyttäen tutkittava yhtäältä komission tekemien virheiden, jotka esitetään edellä 128 ja 139 kohdassa, vaikutukset kantajille määrätyn sakon määrän laskentaan ja toisaalta muut väitteet, joita ne esittävät saadakseen unionin yleisen tuomioistuimen alentamaan niille määrättyjen sakkojen määrää.

1. *Komission tekemien virheiden vaikutukset sakkojen määrään*

186 Vaikka suuntaviivat eivät rajoita sakon määräämistä unionin tuomioistuimissa, kun nämä käyttävät täyttä harkintavaltaansa (yhdistetyt asiat T-49/02-T-51/02, Brasserie nationale ym. v. komissio, tuomio 27.7.2005, Kok. 2005, s. II-3033, 169 kohta), unionin yleinen tuomioistuin katsoo nyt käsiteltävässä asiassa asianmukaiseksi ottaa niistä vaikutteita laskiessaan sakon määrää uudelleen erityisesti siksi, että niiden perusteella voidaan ottaa huomioon kaikki käsiteltävässä asiassa merkitykselliset seikat ja määrätä sakot, jotka ovat oikeasuhteiset kaikkien rikkomiseen osallistuneiden yritysten osalta.

187 Nyt käsiteltävässä asiassa on laskettava uudelleen ensiksi sakon määrä, joka liittyy edellä 128 kohdassa todettuun virheeseen, joka koskee Italiassa keraamisten tuotteiden osalta toteutettua kilpailusääntöjen rikkomista, ja toiseksi sakon lopullinen määrä, joka on määrättävä, kun huomioon otetaan erityisesti edellä 139 kohdassa mainittu virhe.

188 Ensinnäkin sakosta, jonka komissio saattoi määrätä kantajille sen valossa, että ne osallistuivat pelkästään keraamisia tuotteita Italiassa koskevaan kilpailusääntöjen rikkomiseen, on ensimmäiseksi otettava huomioon vuoden 2006 suuntaviivojen 13 kohdan mukaisesti ja kuten komissio totesi perustellusti riidanalaisen päätöksen 1200 perustelukappaleessa, kyseessä olevan yrityksen liikevaihto sen rikkomiseen osallistumista edeltävänä vuonna. Koska kantajien kilpailusääntöjen rikkomiseen keraamisten tuotteiden markkinoilla Italiassa osallistumista edeltävä vuosi on vuosi 2000, huomioon on otettava kantajien liikevaihto näillä tuotemarkkinoilla kyseisenä vuonna. Tämä liikevaihto, jonka kantajat toimittivat unionin yleiselle tuomioistuimelle vastauksena prosessinjohtotoimiin ja josta komissio totesi myös vastauksena prosessinjohtotoimiin, ettei se kiistä sitä, on 210 461 486 euroa. Tämä liikevaihto on siis otettava huomioon laskettaessa sakkoa riidanalaisen päätöksen taulukossa C esitetyn liikevaihdon eli 191 641 141 euron, joka on kantajien vuonna 2003 toteuttama liikevaihto, sijasta.

189 Toiseksi liikevaihdon prosenttiosuuksista, jotka on otettava huomioon vuoden 2006 suuntaviivojen 23 ja 25 kohdan nojalla, on aluksi todettava, että kantajat olivat osallistuneet kyseessä olevaan kartelliin pitkän ajan, koska on kiistatonta esimerkiksi, että Itävallassa ne osallistuivat rikkomiseen 10 vuoden ja 3 kuukauden ajan hanojen osalta ja 9 vuoden ja 8 kuukauden ajan keraamisten tuotteiden osalta. Kartellia, johon ne osallistuivat, on pidettävä erittäin vakavana, koska se muodostui useita tuotteita useissa jäsenvaltioissa koskevien hinnankorotusten koordinoinnin toimeenpanosta. Pelkästään näiden seikkojen perusteella voidaan todeta, että on käytettävä, kuten komissio teki riidanalaisen päätöksen 1220 ja 1225 perustelukappaleessa, 15 prosentin prosenttiosuutta laskettaessa yhtäältä vuoden 2006 suuntaviivojen 21–23 kohdassa tarkoitettua sakon perusmäärää ja toisaalta rikkomisen kestoon liittyvän kertoimen soveltamisen jälkeen (ks. jäljempänä 190 kohta) kyseisten suuntaviivojen 25 kohdassa tarkoitettua varoittavaa lisäsummaa.

190 Kolmanneksi koska rikkominen keraamisten tuotteiden suhteen Italiassa kesti 11 kuukautta eikä 11 vuotta ja 7 kuukautta, perusmäärään on vuoden 2006 suuntaviivojen 24 kohdan mukaisesti sovellettava kerrointa 0,92 eikä kerrointa 11,58, kuten komissio esitti riidanalaisen päätöksen taulukossa D.

191 Edellä 188–190 kohdassa esitetyn valossa kantajille keraamisia tuotteita Italiassa koskevan rikkomisen osalta kantajille määrättävä sakon määrä on alaspäin pyöristettynä 60 612 000 euroa eikä 360 000 000 euroa, kuten komissio arvioi riidanalaisen päätöksen taulukossa E. Tämä 60 612 000 euron määrä on seuraavan laskutoimituksen tulos: [(210 461 486 / 15 %) x 0,92] + (210 461 486 x 15 %).

192 Toiseksi edeltävässä kohdassa toteutetun laskelman sekä edellä 139 kohdassa esitetyn toteamuksen, jonka mukaan komissio ei voinut määrätä kantajille sakkoa Belgiassa ja Ranskassa keraamisten tuotteiden osalta toteutetuista rikkomisista, valossa määrättävän sakon kokonaismäärä ennen 30 prosentin alennusta vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla on 171 812 000 euroa eikä 479 730 000 euroa (ks. riidanalaisen päätöksen taulukko G), jota alennetaan 465 844 000 euroon, jotta otetaan huomioon 10 prosentin enimmäismäärä kantajien liikevaihdosta (ks. riidanalaisen päätöksen taulukko F). Tämä 171 812 000 euron määrä vastaa sakkoja rikkomisista, jotka liittyvät yhtäältä keraamisiin tuotteisiin Saksassa (5 700 000 euroa, jota kantajat eivät ole riitauttaneet), Italiassa (60 612 000 euroa), Itävallassa (2 700 000 euroa, jota kantajat eivät ole riitauttaneet), ja toisaalta hanoihin Saksassa (9 600 000 euroa), Italiassa (90 000 000 euroa) ja Itävallassa (3 200 000 euroa). Koska komissio myönsi 30 prosentin alennuksen vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla, kantajien toteuttamaan rikkomiseen liittyvän sakon kokonaismäärä on siis 122 711 400 euroa eikä 326 091 196 euroa, kuten riidanalaisen päätöksen taulukossa H todetaan.

193 Unionin yleinen tuomioistuin katsoo tarpeelliseksi täyttä harkintavaltaansa käyttäessään jakaa näin uudelleen lasketun sakon kokonaismäärän eli 122 711 400 euroa kantajien kesken kahden seuraavan säännön mukaisesti. Yhtäältä komission riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 3 kohdan c, d ja f–i alakohdassa toteamia sakkoja ei pidä muuttaa, koska kantajat eivät ole näyttäneet toteen, että näissä kohdissa tarkoitetuille yhtiöille määrätyt sakot olisivat lainvastaisia tai epäasianmukaisia. Tämän Tranen, Wabco Europen ja Ideal Standard Italian kesken jaettavan sakon määrä on 113 005 480 euroa (eli 122 711 400 – 1 519 000 – 5 575 920 – 2 611 000). Toisaalta kantajien väitteistä tai unionin yleisen tuomioistuimen asiakirja-aineistosta ei ilmene, että jakokriteerit, joita komissio käytti riidanalaisessa päätöksessä määrätäkseen sakkoja yksilöllisesti tai yhteisvastuullisesti Tranelle, Wabco Europelle ja Ideal Standard Italialle, olisivat epäasianmukaisia. Tämän vuoksi unionin yleinen tuomioistuin toteaa, että Tranelle on määrättävä 92 664 493 euron sakko (riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 3 kohdan a alakohdassa mainitun 259 066 294 euron sakon sijasta), yhteisvastuullisesti Wabco Europelle ja Tranelle 15 820 767 euron sakko (riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 3 kohdan b alakohdassa mainitun 44 995 552 euron sakon sijasta) ja yhteisvastuullisesti Ideal Standard Italialle, Wabco Europelle ja Tranelle 4 520 220 euron sakko (riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 3 kohdan e alakohdassa mainitun 12 323 430 euron sakon sijasta).

2. *Kantajien sakkojen määrän alennusvaatimuksensa tueksi esittämät lisäväitteet*

194 Kantajat esittävät kaksi lisäväitettä niille määrättyjen sakkojen määrän muuttamisvaatimuksensa tueksi.

195 Tältä osin on muistutettava, että oikeuskäytännön mukaan yhtäältä unionin yleisen tuomioistuimen on täyttä harkintavaltaansa käyttäessään toteutettava oma arviointinsa ottaen huomioon kaikki tapauksen olosuhteet ja noudattaen unionin yleisiä oikeusperiaatteita, kuten suhteellisuusperiaatetta (ks. vastaavasti edellä 28 kohdassa mainittu asia Romana Tabacchi v. komissio, tuomion 179 ja 280 kohta) tai yhdenvertaisen kohtelun periaatetta (edellä 149 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Erste Group Bank ym. v. komissio, tuomion 187 kohta).

196 Toisaalta täyden harkintavallan käyttö ei vastaa viran puolesta suoritettavaa valvontaa. Näin ollen lukuun ottamatta oikeusjärjestyksen perusteisiin pohjautuvia perusteita – kuten riidanalaisen päätöksen perustelujen puuttuminen tai puutteellisuus – jotka unionin yleisen tuomioistuimen ja unionin tuomioistuimen on tutkittava viran puolesta, kantajan on esitettävä kyseistä päätöstä koskevat kanneperusteet ja todisteet niiden tueksi (ks. vastaavasti edellä 28 kohdassa mainittu asia Chalkor v. komissio, tuomion 64 kohta).

197 Ensimmäiseksi kantajat vaativat unionin yleistä tuomioistuinta alentamaan niille määrättyjen sakkojen määrää niiden komission kanssa tekemän yhteistyön laadun perusteella. Ne korostavat erityisesti sitä, että ne esittivät tämän pyynnön hyvin pian tarkastusten jälkeen, että pyyntö oli selvästi laadukkaampi kuin Grohen pyyntö, vaikka se esitettiin vain joitakin päiviä Grohen pyynnön jälkeen, sikäli kuin tämä pyyntö sisälsi yli 130 asiakirjaa, eikä unionin yleisen tuomioistuimen pitäisi antaa etusijaa pyynnön esittämisen nopeudelle ja kannustaa siihen pyynnön laadun kustannuksella.

198 Nyt käsiteltävässä asiassa unionin yleinen tuomioistuin katsoo, ettei yhdelläkään kantajien esittämistä perusteista, jotka esitetään edellä 197 kohdassa, voida perustella sitä, että kantajille myönnettäisiin sakon kokonaismäärästä 30–50 prosentin suuruinen lisäalennus. Yhtäältä komissio otti nimittäin nämä perusteet huomioon, kun se arvioi kantajien ja Grohen pyyntöjen hyödyllisyyttä. Kantajat saivat 30 prosentin alennuksen nimenomaan niiden pyynnön nopeuden ja laadun perusteella huolimatta siitä, että ne esittivät komissiolle vuoden 2002 yhteistyötiedoksiannon mukaisen pyynnön vasta kolmantena yrityksenä Mascon ja Grohen jälkeen. Toisaalta komission kantajille myöntämän sakonalennuksen tarkoituksena on tässä asiassa kannustaa yrityksiä esittämään mahdollisimman täydellisiä pyyntöjä vuoden 2002 yhteistyötiedoksiannon soveltamiseksi mahdollisimman nopeasti. Näin ollen 30 prosentin alennusprosentin myöntäminen sekä Grohelle että kantajille on yhdenvertaista. Vaikka kantajat esittivät pyyntönsä hieman myöhemmin kuin Grohe, niiden pyyntö sisälsi sen sijaan enemmän seikkoja, joilla on merkittävää lisäarvoa, kuin Grohen pyyntö.

199 Kantajien väite, jonka mukaan komissio ”hyväksyi” niiden väitteet, joiden mukaan unionin yleisen tuomioistuimen pitäisi myöntää niille 50 prosentin sakonalennus, koska komissio ei vastineessa kiistänyt niiden väitteitä tältä osin, ei voi menestyä. Yhtäältä vaikka on totta, ettei komissio vastannut nimenomaisesti vastineessa kantajien sakon alentamispyyntöön unionin yleisen tuomioistuimen täyden harkintavallan nojalla, se kuitenkin vaati kolmannen kanneperusteen, jossa pyydettiin kantajien sakon alentamista niiden komission kanssa tekemän yhteistyön vuoksi, hylkäämistä. Toisaalta ja joka tapauksessa se, ettei komissio kiistänyt kantajien väitteitä, ei voi sitoa unionin yleistä tuomioistuinta sen käyttäessä täyttä harkintavaltaansa.

200 Näissä olosuhteissa on hylättävä kantajien ensimmäinen vaatimus, jossa vaaditaan lisäalennusta niiden komission kanssa tekemän yhteistyön perusteella.

201 Toiseksi kantajat vaativat, että sakkoa alennetaan, koska silloin, kun ne päättivät esittää pyyntönsä sakon alentamiseksi vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla, vuoden 1998 suuntaviivoissa määrättiin alempien sakkojen määräämisestä kuin se sakko, joka johtuu vuoden 2006 suuntaviivojen taannehtivasta soveltamisesta.

202 Komissio riitauttaa nämä perustelut.

203 Tältä osin unionin yleinen tuomioistuin toteaa, ettei minkään asiakirja-aineiston sisältämän seikan perusteella voida todeta, että sakkojen määrät, sellaisina kuin ne on laskettu uudelleen ja vahvistettu edellä 198 kohdassa, olisivat epäasianmukaisia, kun otetaan huomioon yhtäältä kantajien toteuttaman rikkomisen vakavuus ja kesto ja toisaalta tarve määrätä kantajille sakot, joiden määrä on varoittava.

204 Tämän vuoksi kantajien toinen vaatimus on hylättävä.

205 Näin ollen riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 3 kohdan a, b ja e alakohtaa on muutettava edellä 193 kohdassa mainitulla tavalla ja kantajien esittämät vaatimukset sakkojen määrän alentamiseksi on hylättävä muilta osin.

206 Edellä esitetyn valossa on edellä 184 ja 204 kohdassa esitettyjen unionin yleisen tuomioistuimen toteamusten mukaisesti ensinnäkin kumottava osittain riidanalaisen päätöksen 1 artiklan 1 kohdan 3 ja 4 kohta edellä 184 esitetyllä perusteella, toiseksi muutettava riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 3 kohdan a, b ja e alakohtaa edellä 193 kohdassa mainitulla tavalla ja kolmanneksi hylättävä kanne muilta osin.

Oikeudenkäyntikulut

207 Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 3 kohdassa määrätään, että jos asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi, unionin yleinen tuomioistuin voi määrätä oikeudenkäyntikulut jaettaviksi asianosaisten kesken tai määrätä, että kukin vastaa omista kuluistaan.

208 Koska kanne on hyväksytty vain osaksi, unionin yleinen tuomioistuin harkitsee asiassa ilmenneet seikat huomioon ottaen oikeaksi määrätä, että komissio vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan, ja velvoittaa se korvaamaan puolet kantajien oikeudenkäyntikuluista. Kantajat vastaavat puolesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Näillä perusteilla

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

1) SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan soveltamismenettelystä 23.6.2010 tehdyn komission päätöksen K(2010) 4185 lopullinen (asia COMP/39092 – Kylpyhuonekalusteet) 1 artiklan 1 kohdan 3 ja 4 kohta kumotaan siltä osin kuin Euroopan komissio toteaa siinä Trane Inc:n, Wabco Europen ja Ideal Standard Italia Srl:n syyllistyneen kartelliin keraamisten tuotteiden Italian markkinoilla muuna ajankohtana kuin 12.5.2000 ja 9.3.2001 välisenä aikana.

2) Tranelle päätöksen K(2010) 4185 lopullinen 2 artiklan 3 kohdan a alakohdassa määrätyn sakon määrä on 92 664 493 euroa.

3) Wabco Europelle ja Tranelle yhteisvastuullisesti päätöksen K(2010) 4185 lopullinen 2 artiklan 3 kohdan b alakohdassa määrätyn sakon määrä on 15 820 767 euroa.

4) Ideal Standard Italialle, Wabco Europelle ja Tranelle yhteisvastuullisesti päätöksen K(2010) 4185 lopullinen 2 artiklan 3 kohdan e alakohdassa määrätyn sakon määrä on 4 520 220 euroa.

5) Kanne hylätään muilta osin.

6) Komissio velvoitetaan korvaamaan puolet Wabco Europelle, Wabco Austria GesmbH:lle, Tranelle, Ideal Standard Italialle ja Ideal Standard GmbH:lle aiheutuneista oikeudenkäyntikuluista, ja se vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.

7) Wabco Europe, Wabco Austria, Trane, Ideal Standard Italia ja Ideal Standard vastaavat puolesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Pelikánová Jürimäe Van der Woude

Julistettiin Luxemburgissa 16 päivänä syyskuuta 2013.

Allekirjoitukset

Sisällysluettelo

Asian tausta 2

Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset 5

Oikeudellinen arviointi 6

A Ensisijaiset vaatimukset, joissa vaaditaan riidanalaisen päätöksen osittaista kumoamista 6

1. Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee sakkojen laskennassa tehtyä virhettä, joka johtuu kantajien Italiassa toteuttaman keraamisten tuotteiden myynnin arvon huomioon ottamisesta 6

a) Oikeuskäytäntö, joka liittyy SEUT 101 artiklan 1 kohdan rikkomisen olemassaoloon ja todistamiseen 7

b) Yhteenveto niistä arvioista, joiden perusteella komissio määräsi riidanalaisessa päätöksessä kantajille sakkoja sen vuoksi, että ne olivat osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen Italiassa 9

c) Niiden todisteiden tutkinta, joita komissio käytti näyttääkseen toteen 15.3.1993 ja 9.11.2004 välisenä aikana toteutetun keraamisia tuotteita Italiassa koskevan kilpailusääntöjen rikkomisen. 10

Se, kiistivätkö kantajat hallinnollisen menettelyn aikana sellaisen rikkomisen olemassaolon, joka koskee keraamisia tuotteita Italiassa 15.3.1993 ja 9.11.2004 välisenä aikana 10

Riidanalaisessa päätöksessä huomion otetut todisteet keraamisia tuotteita Italiassa koskevan, 15.3.1993 ja 9.11.2004 välisenä aikana toteutetun kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon osoittamiseksi 12

– Todisteet keraamisia tuotteita koskevan kartellin olemassaolosta Euroitalian ja Michelangelon puitteissa, kun kyse on niistä kokouksista, joissa kantajat olivat ainoita läsnä olevia näitä tuotteita valmistavia yrityksiä 13

– Todisteet keraamisia tuotteita koskevan kartellin olemassaolosta Euroitalian ja Michelangelon puitteissa, kun kyse on niistä kokouksista, joissa kantajat olivat läsnä muiden näitä tuotteita valmistavien yritysten kanssa 17

2. Toinen kanneperuste, jonka mukaan sakon määrää laskettaessa ei ole otettu huomioon sitä, että kantajat saivat osittaisen sakkoimmuniteetin Belgiassa ja Ranskassa tapahtuneen rikkomisen osalta 21

3. Kolmas kanneperuste, jonka mukaan komissio katsoi virheellisesti, että kantajat olivat vasta toinen eikä ensimmäinen yritys, joka toimitti sille todisteita, joilla on vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 21 kohdassa tarkoitetulla tavalla merkittävää lisäarvoa 22

4. Neljäs kanneperuste, joka koskee vuoden 2006 suuntaviivojen taannehtivaa soveltamista 27

B Toissijaisesti esitetyt vaatimukset kantajille määrättyjen sakkojen määrän alentamisesta 29

1. Komission tekemien virheiden vaikutukset sakkojen määrään 29

2. Kantajien sakkojen määrän alennusvaatimuksensa tueksi esittämät lisäväitteet 30

Oikeudenkäyntikulut 32